

Geçmişten Günümüze Romanya'da Türk Varlığı

Giray Saynur Bozkurt*

Özet: *Toplumların, bugünkü devlet, siyaset ve yönetim anlayışlarının, yapılanmalarının, geçmişin mirasından etkilenmediğini söylemek oldukça zordur ve bu anlamda toplumlar, önceki nesillerden miras olarak aldıkları kurumların, değerlerin ve davranış biçimlerinin yükünü taşırlar. Diğer bir deyişle, ekonomik, sosyal, siyasal, idarî ve kültürel anlayış ve yapılanmalar, insanlık ve toplumların tarihi içinde, kümülatif nitelikli olarak ve tarihi süreklilik seyrini izleyerek var olagelirler. Devletler, milletler ya da başka parametreleri esas alarak yapılan toplum ayrımlarının hepsi için geçerli olan bu nitelikler, aynı zamanda belirli bir değişimi ve dönüşümü de içerir ya da içermesi gerekir.*

Anahtar Kelimeler: *Türkler, Balkanlar, Romanya, Dobruca.*

GİRİŞ

Toplumların, bugünkü devlet, siyaset ve yönetim anlayışlarının, yapılanmalarının, geçmişin mirasından etkilenmediğini söylemek oldukça zordur ve bu anlamda toplumlar, önceki nesillerden miras olarak aldıkları kurumların, değerlerin ve davranış biçimlerinin yükünü taşırlar. Diğer bir deyişle, ekonomik, sosyal, siyasal, idarî ve kültürel anlayış ve yapılanmalar, insanlık ve toplumların tarihi içinde, kümülatif nitelikli olarak ve tarihi süreklilik seyrini izleyerek var olagelirler. Devletler, milletler ya da başka parametreleri esas alarak yapılan toplum ayrımlarının hepsi için geçerli olan bu nitelikler, aynı zamanda belirli bir değişimi ve dönüşümü de içerir ya da içermesi gerekir.

Balkan Müslümanlarının Türk'lüğü "Türk", "Müslüman" ya da "Osmanlı" kelimeleri ile aynı anlama gelir ve "Türk" ya da "Osmanlı" kavramı, Türkiye'nin etkisini sınırlarının çok ötesine taşıyan büyük bir vizyonun da adıdır, Balkanlar da olduğu gibi... Bugün tüm Balkan milliyetçileri Boşnakları, Arnavutları ya da Pomakları, yani etnik olarak Türk olmayan ve Türkçe konuşmayan Balkan Müs-

* Yrd. Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, İktisadi ve İdarî Bilimler Fakültesi- Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi.

lmanlarını "Türk" olarak tanımlamakta sakınca görmemektedirler. Bunun nedeni ise, etnik kökenleri ne olursa olsun, Balkanlar'daki tüm Müslümanların, aralarında yaşadıkları Hıristiyan uluslardan ayrı bir "millet" olarak algılanmalarıdır. Bu "millet" in ismi ise, her ne kadar etnik bir Trklg ifade etmese de, "Türk Milleti"dir. İşte bu nedenle de, Türkiye'nin Balkan yarımadasındaki "uzantısı" olan halklar, yalnızca birkaç milyonluk Balkan Trk değil, nüfusları 10 milyonu bulan Balkan Mslmanlarıdır. Çoğu etnik olarak Türk olmayan ve Türkçe konuşmayan bu insanlar, kendilerini aynı dili konuştukları Sırlar'dan ya da Bulgarlar'dan çok Türklere yakın hissetmektedirler. Çünkü bu insanlar herşeyden önce "Osmanlı"dırlar ve Türkiye de Osmanlı'nın yegane mirasçısıdır. Türkiye'nin Balkanlar'daki etkisi oldukça komplekstir. Bu etki, öncelikle Balkanlardaki Türkçe konuşan nüfusa yöneliktir.

Bu vizyonla çalışmamızın ana temasını Osmanlı'nın izlerini taşıyan bugünkü Romanya'da yaşayan Türkler oluşturmaktadır. Romanya Türklerinin çok eskilere uzanan tarihi bir gemişı vardır. Özellikle Türklerin en yoğun olarak bulunduğu bölge, Romanya'nın Dobruca bölgesidir. Düz, verimle, sulak bir yer olması sebebiyle, tarih boyunca birçok Türk kavminin yerleşim merkezi olan Dobruca bölgesi, dört buçuk asra yakın bir süre devam eden Osmanlı idaresiyle de, adeta bir Türk yurdu hline gelmiştir. Bugün gerek Osmanlı gerekse Osmanlı öncesine ait arkeolojik tarihi birçok eserle, çeşitli yer adları (II. Dünya Savaşı'na kadar yüzlerce değıştirilmekle birlikte) hal varlığını korumaktadır ve Romanya'nın birliğine ve bütünlüğüne sadık, problemsiz bir azınlık olarak varlıklarını sürdüren Türkler de kurduğu birliklerle kendilerine tanınan anayasal haklardan yararlanmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda çalışmamızda Romanya'daki Türklerin geçmişten günümüze tarihî arka planı ile siyasî ve kültürel (eğitim ve dinî teşkiltları, Türk basını, kültür dernekleri vb.) yapılanmasını çeşitli açılardan inceleyeceğiz.

ROMANYA'NIN COğRAFİ, TARİHİ, DEMOGRAFİK, SİYASİ VE İDARİ YAPISI

Avrupa'nın güney doğusunda Balkan yarımadasının kuzeyinde yer alan Romanya 22.355.551 olan nüfusu (2004) ve 238.391 km.²lik yüzölçümü ile Balkanların ve Orta Avrupa'nın önemli merkezlerinden biridir.¹ Aşağı Tuna Havzasında bulunan ve Karadeniz kıyısına 234 kilometre mesafelik çıkışı olan Romanya: Macaristan, Moldavya, Bulgaristan ve Eski Yugoslavya ile çevrilmiştir.² Batı Avrupa ülkelerine yakınlığı ve bu ülkelere ulaşan transit yolları barındırması ve Karadeniz'e kıyısı bulunması Romanya'nın coğrafı avantajlarını oluşturmaktadır.³

¹ İnan Koçak, *Romanya lke Raporu*, KOSGEB Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı, Ankara 2005, s.6.

² Ramazan Özey, *Dünya Platformunda Türk Dünyası*, Öz Eğitim Yayınları, İstanbul 1997, s.323.

³ <http://www.aboutromania.com/geography.html>

Romanya, Balkanlar'da büyük öneme sahip bir devlettir. Çok eski zamanlardan itibaren çeşitli toplulukların yerleştiği Romanya toprakları, Orta Asya'dan göç eden Türkler'in geçiş ve yerleşim noktalarından biri olmuştur.⁴ Hunlar, Avarlar ve Bulgarlar bu bölgede yerleşmiş, Slavlar bölgeye Hıristiyanlığı getirmişlerdir. 1003 yılından itibaren Macar Krallığı bölgede hakim olmaya başlamıştır. 13. yüzyıldan itibaren Macar yönetim tarafından ülkeye Sakson ve Germen kabileler yerleştirilmiştir. Bu işgaller, yerli halkın Eflak (Wallachia) ve Boğdan (Moldavya) bölgesine kaymasına yol açmıştır. Bu bölgeler "Voyvoda" adı verilen ve daha çok Macar veya Polonya kontrolündeki prensler tarafından yönetilmeye başlanmıştır.⁵

1418 yılında Dobruca'yı fetheden Osmanlı İmparatorluğu'nun bu bölgedeki etkisi, 1526 yılındaki Mohaç Savaşı'nın ardından tam olarak hissedilmeye başlamıştır. (XV. yüzyıldan başlayarak, Osmanlı nüfuzu hakim olmuş, Besarabya ve Transilvanya Osmanlı himayesine girmiştir). Eflak ve Boğdan eyaletleri 1821 yılına kadar, genel olarak İstanbul'un Fener semtinden seçilen Rum aileler tarafından yönetilmiştir. Rusların işgaline uğrayan Eflak ve Boğdan eyaletleri Osmanlı-Rus Savaşı'nın ardından 1829 yılında imzalanan Edirne Anlaşmasıyla imtiyazlar elde etmiştir. 1856 yılında Eflak ve Boğdan Prenslikleri otonomilerini kazanmışlardır. 1859 yılında birleşen bu iki Prenslik 24 Eylül 1859 tarihinde Romanya Prensligi ismini almıştır ve Alexandru Ioan Cuza prens seçilmiş ancak Cuza'nın bazı olaylar nedeniyle istifasıyla yerine 1866'da I. Karol prensliğe getirilmiştir. (XVIII. ve XIX. yüzyıllarda zayıflayan Osmanlı hakimiyetine karşılık, Romen toprakları Rusya ile Avusturya-Macaristan imparatorluklarının eline geçmeye başlamıştır.) 1877-78, yıllarında yaşanan Rus-Türk savaşları ise, yüzyıllar boyunca Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliği altında bulunan bölgede Osmanlı'nın varlığını tamamen sona erdirmiştir. Ülke, tam bağımsızlığını 1878 yılında kazanmış ve bu bağımsızlık 13 Temmuz 1878 Berlin Anlaşması ile uluslararası olarak tanınmıştır. 26 Mart 1881 yılında Krallık ilân edilmiştir.⁶ Krallık seviyesine çıkan Romanya Osmanlılardan Dobruca'yı da alarak topraklarına katmıştır.⁷

I. Dünya Savaşı'na kadar Romanya komşu ülkelerde kalan topraklarını geri almaya yönelik çabalarını sürdürmüştür. 1914'de savaşın başlamasından sonra iki yıl tarafsız kalmış, daha sonra (bu ülkelerde yaşayan büyük Romen nüfusuna dayanarak, Avusturya-Macaristan ve Alman topraklarından pay almayı hedeflemiş ve bu amaçla da) İtilaf devletleriyle ittifaka giderek, 1918-1919'da Besarabya, Bukovina ve Transilvanya'yı topraklarına dahil etmiştir.⁸ Nihayetinde savaş sonrasında vermiş olduğu mücadelenin sonucu olarak yeni topraklar kazanarak topraklarını yaklaşık iki katına çıkarmayı başarmıştır. İki savaş arasında-

⁴ <http://www.geo-strategies.com/romania/geography.htm>

⁵ Romanian History, <http://www.rotravel.com/romania/history/index.php>

⁶ Fahir Armaoğlu, *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)*, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 1997, ss.183-184.

⁷ Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih (1789-1999)*, İstanbul 2000, ss.218-221.

⁸ Stephen J. Lee, *Aspects of European History 1789-1980*, London and New-York 2003, s.153

ki dönem Büyük Romanya'nın ulusal kimliğini güçlendirmek ve ekonomisini kalkındırmak çabalarıyla geçmiştir.

II. Dünya Savaşı'nın ilk yılında yine tarafsız kalan Romanya daha sonra Almanya safında savaşa girmiştir. II. Dünya Savaşı boyunca Nazi Almanyası'nın müttefiki olan Romanya'da General Ion Antonescu diktatörlüğü hâkim olmuştur. Savaş sırasında Rusya'ya saldıran ve büyük kayıplara uğrayan Romanya, Kral Michael'in iktidarı devralmasıyla birlikte 1944 yılında Almanya'ya savaş açmıştır.⁹ Ancak müttefiki Almanya'nın savaştan yenik çıkmasıyla Romanya, mağlup sayılmış, Sovyet işgaline maruz kalmış ve Besarabya'yı Sovyetler Birliği'ne bırakmak zorunda kalmıştır. Savaş sonrası Orta ve Doğu Avrupa'daki diğer ülkelerin kaderini paylaşarak Sovyet baskısı altına girmiş ve komünist rejimi benimsemek zorunda kalmıştır. Ülkede artan Sovyet etkisi, komünizmin etkisini iyice arttırmıştır. Romen Komünist Partisi ve Sosyal Demokratik Parti birleşerek Romen İşçi Partisi'ni oluşturmuştur. 30 Aralık 1947'de Romen Kralı çekilmek zorunda kalmış ve ülke Romanya Halk Cumhuriyeti adını almıştır.¹⁰ 1952 yılında Sovyet modeline yakın bir anayasa kabul edilmiş ve Gheorghiv Dej, 1965 yılında ölünceye dek ülkenin Başkanı olmuştur. Uzun yıllar baskıcı bir komünist rejimle yönetilen Romanya, Sovyet lider Stalin'in 1953 yılında ölmesinin ardından Sovyetler'den uzaklaşmaya başlamıştır.¹¹

1965 yılında Romen İşçi Partisi yeniden Romen Komünist Partisi adını almış ve kabul edilen yeni anayasa ile ülkenin adı da Romanya Sosyalist Cumhuriyeti olarak değiştirilmiş ve Romanya Komünist Partisi Genel Sekreteri Nikolay Çavuşesku (Nicolae Ceausescu)¹², devlet konseyi başkanı olmuştur. Kurmuş olduğu polis devletiyle baskıcı ve yıldırıcı bir politika izleyen tek parti yönetimi ile uzun yıllar iktidarda kalmayı başaran Çavuşesku'nun ilân ettiği yeni anayasa, Sovyetler'in ülke üzerindeki kontrolünü iyice azaltmıştır. Bu dönemde başta Amerika olmak üzere Batı ülkeleriyle yakınlaşmaya devam edilmiştir. Ancak

⁹ David Thomson, *European Since Napoleon*, Penguin Books, London 1990, s.813

¹⁰ "Concise History of the Romanian People" From "*History of the United Romanian Society*"(1995, Nemoianu and Raica), ss. 21-25.

¹¹ Vladimir Tismaneanu, *Stalinism for All Seasons: A Political History of Romanian Communism (Societies and Culture in East-Central Europe)*, University of California Press; 1 edition (October 15, 2003), s.395.

¹² Nikolay Çavuşesku, (Rumence; Nicolae Ceausescu) (26 Ocak 1918 - 25 Aralık 1989), Komünist Romanya'nın devlet başkanıdır. 24 yıllık başkanlığı, eşi Elena birlikte idam edildiği kanlı bir devrimle son buldu. 1918'de Scorniceşti'de doğdu. 1930'da komünist gençlik hareketlerine karıştı. Defalarca hapse atıldı. İkinci Dünya Savaşı'ndan ve komünist ihtilalin gerçekleşmesinden sonra, orduyla irtibatı temin etti. 1948'de Komünist Parti merkez komite üyeliğine seçildi. 1945'ten beri ülkeyi diktatörce yöneten Gheorghie Gheorghiu Dej'in korumasına girdi. 1955'te Polit Büro üyeliğine getirildi. 1965'te parti genel sekreteri, 1967'de Devlet Konseyi Başkanı oldu. 1974'te devlet başkanı olarak seçildi. Yalnızca devlet başkanından emir alan gizli bir güvenlik teşkilatı kurdu. Akrabalarını önemli mevkilere yerleştirdi. Milyarlarca dolar servet sahibi oldu. En küçük bir muhalefete bile izin vermedi. Geniş bir muhbir ve ajan teşkilatı kurdu. Bütçe açığını kapatmak için tarım ürünlerini ve sanayi mallarını dışarı sattı. Ülkede büyük bir sıkıntı başgösterdi. Halk ayaklandı. Askerlerin 17 Aralık'ta göstericilerin üzerine ateş açması üzerine Çavuşesku rejimi çöktü. Yargılamadan sonra eşiyle birlikte kuşuna dizilerek idam edildi. Bkz. "http://tr.wikipedia.org/wiki/Nikolay_%C3%87avu%C5%9Fesku"

dışarıya karşı olumlu mesajlar veren Çavuşesku, ülke içinde kanlı komünist iktidarı sürdürmüş, halkın büyük felaketler yaşamasına, açlık ve sefalet içinde ölmesine sebep olmuştur. 1989 yılında hükümet karşıtı gösterileri vahşi bir şekilde bastıran Çavuşesku, kısa bir süre sonra Bükreş'e kaçmak zorunda kalmış ancak 22 Aralık 1989 yılında yakalanmış devrilmiş ve yargılanarak idam edilmiştir.

1989 Devrimini müteakip, demokrasi ve serbest piyasa ekonomisi giderek Romanya'ya yerleşmeye başlamıştır. 90'lı yıllarda aşırı milliyetçi akımlar güç kazanmış, başta Çingeneler olmak üzere, etnik azınlıklara karşı şiddet eylemleri başlamış, 1992 yılında Almanya'ya kaçan 43 bin Çingene Romanya'ya geri gönderilmiştir. Romanya özellikle uluslararası toplumun bu konuda tepkisinden sonra, azınlık haklarında çeşitli iyileştirmeler yapmak zorunda kalmıştır.

Eski komünistler 1996 yılına kadar iktidarda kalmışlardır. (1990 yılında Çavuşesku'nun yerini alan ve (1990-1996/2000-2004 yılları arasında çeşitli aralıklarla 11 yıl iktidar olmayı başaracak olan) Ion Iliescu aynı baskıcı politikaları devam ettirmiş ve kısa süre sonra iktidarı bırakmak zorunda kalmıştır.)¹³ 1996 yılında yapılan seçimlerde merkez partilerin koalisyonu ezici biçimde iktidara gelmiştir. İlk defa anti-komünist bir koalisyon seçimi kazanmış ve Emil Constantinescu yeni başkan seçilmiştir. Bu tarihten itibaren, Romanya'da pozitif gelişmeler artmış AB ve NATO'ya üye olma yolunda önemli adımlar atılmıştır.

2000 yılında Merkez Sol Sosyal Demokrat Parti (PSD), Romanya'daki Macarların Demokratik Birliği Partisi'nin (UDMR) desteği ile iktidara gelmiştir. Aralık 2000'de yeniden iktidara gelen Ion Iliescu 2004 yılına kadar Cumhurbaşkanlığı yapmıştır. Ulusal Liberal Parti (PNL) ve Demokrat Partinin (PD) oluşturduğu muhalefetteki Merkez Sağ ittifakı 2004 Başkanlık seçimlerinde iktidardaki PSD'ye karşı zafer kazanmıştır. PNL- PD ittifakı UDMR ve İnsanlık Partisinin (PUR) ve değişik etnik gurupların desteği ile parlamento çoğunluğunu elinde bulundurmaktadır.¹⁴

NATO'nun 21 Kasım 2002 Prag Zirvesi'nde aralarında Bulgaristan, Estonya, Litvanya, Letonya, Romanya, Slovakya ve Slovenya'nın bulunduğu yedi ülke üyelik görüşmelerine davet edilirken; 29 Mart 2004 tarihinde Romanya'da dâhil olmak üzere diğer ülkeler resmi olarak NATO'nun tam üyesi olmuşlardır.¹⁵ Varşova Paktı'nın dağılmasından sonraki süreçte güvenlik ikileminde kalan Romanya bu dönemden sonra ortaya çıkan boşluğu NATO ile kapatmaya çalışmış ve NATO'ya tam üyelik hedefi, dış politika tercihlerinde Batı'ya yönelimin farklı bir aşamasını oluşturmuştur. Burada da vurgulanması gereken husus, NATO'nun Soğuk Savaş sonrasında gerekliliğinin ve meşruiyetinin sorgulanmaya başladığı ve Avrupa'da bu dönem itibarıyla güvenlik bağlamında ABD'den kopuşun yaşanmasıdır. ABD, Avrupa'daki dengeleri kontrol altında tutmak bakımından, ittifakı lağvetmek yerine genişleme stratejisi izlemesi gerektiği yönünde iradesinin ortaya koymuştur. Romanya genişleme sürecindeki NATO

¹³ http://en.wikipedia.org/wiki/Ion_Iliescu

¹⁴ İnan Koçak, *Romanya Ülke Raporu*, KOSGEB Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı, Ankara 2005, s.7.

¹⁵ İ. Koçak, *a.g.e.*, s.8.

pastasından payını almıştır ve güvenlik bağlamında içinde bulunduğu boşluktan kurtulmuştur. 1990'lı yıllarda Yugoslavya'da yaşanan parçalanma süreci de Romanya'yı NATO'ya yönelten başka bir etkidir.¹⁶ Yugoslavya'daki krizler başta olmak üzere, değişik noktalarda ortaya çıkabilecek krizlere acil müdahalede bulunabilme yeteneği, NATO'nun geleceği açısından güven tesisi edicidir.

Romanya Aralık 2004 yılında Avrupa Birliği ile üyelik görüşmelerini tamamlayarak 2007 yılı için belirlenen tam üyelik hedefini elde edebilmesi için gerilemekte olan ekonomik demokratik reformları güçlendirmenin yanı sıra, önemli boyutlara ulaşan yolsuzluk sorununu aşmak için de hayli mücadele vermiştir.

Romanya'nın Bulgaristan ile birlikte 1 Ocak 2007 tarihi itibarıyla resmen Avrupa Birliği üyesi olmaları ile birlikte AB'ye üye ülkelerin sayısı 27'ye yükselmiştir. Bulgaristan ve Romanya'nın AB'ye katılımını kutlamak üzere Romanya'nın başkenti Bükreş'te bir araya gelen Avrupa Parlamentosu Başkanı Joseph Borrell, Avrupa Komisyonu'nun Genişlemeden Sorumlu Üyesi Olli Rehn ve AB üyesi birçok ülkenin yetkilileri, iki ülkenin Birliğe katılımından duydukları memnuniyeti dile getirmiştir. Sofya ve Bükreş ile kurulan bağlantılarda iki yeni üye halkına seslenen Avrupa Komisyonu Başkanı Barroso ise, Avrupa Birliği ailesine katılan iki yeni üye ülkenin vatandaşlarını tebrik ederken, bu iki ülkenin sahip olduğu kültürel ve tarihi mirasların Birliği zenginleştireceğini ve Birlik ekonomisinin gelişmesine katkıda bulunacağını belirtmiştir.¹⁷

Bugün etnik grupların görece geniş haklara sahip olduğu Romanya'da ayrılma ve bağımsızlık isteme gibi sorunlar pek gündeme gelmemiştir. Romanya'daki Alman azınlık bir yandan Almanya ile arasında bir bağ oluştururken öte yandan çekingenliğe yol açmıştır, ancak Türk azınlığın Romanya için çekingenliğe sebep olduğunu söylemek mümkün değildir. Romenler'in en büyük nüfus yoğunluğuyla ileri derecede özerklik isteyen Macarlar (1.620.199'lık nüfus), dışında, azınlıklarla ilgili bir problemi de yoktur. Bu sorun da iki ülke arasında imzalanan (16.09.1996) bir antlaşmayla şimdilik dondurulmuştur. Romanya'nın en büyük gündemi kendisini Pazar ekonomisine adapte etmek ve bu yolla ekonomisini düzeltmektir. Latin kökeni nedeniyle Batı Avrupa'da Fransa ve İtalya'yı, bölgede de Türkiye'yi kapitalist pazarlarla bütünleşmek için sıçrama tahtası olarak görmektedir.¹⁸

Romanya'da devrimi takip eden ilk yılda 150 siyasî parti kurulmuş, takip eden yıllarda sayıları azalmış ve ayrıca birleşmelere gidilmiştir. Bunlar arasında Romanya Demokratik Konvansiyonu (CDR); Hıristiyan Demokrat Milli Köylü Partisi'nin (PNTCD) girişimiyle oluşturulmuş partiler birliğidir. Romanya bağımsız ve üniter bir Cumhuriyet olup, yasama, yürütme ve yargı alanındaki "kuvvetler ayrılığı" prensibi anayasa ile teminat altına alınmıştır. Kamu hizmet-

¹⁶ "Nastase: NATO, Romanya Tarihinde Yeni Bir Sayfa", *Southeast European Times*, 12.01.2004, <http://www.setimes.com/ooooon/setimes/xhtml7tr/features/setimes/newsbriefs/2004/01/040112-WM-013>.

¹⁷ "Bulgaristan ve Romanya AB Üyesi Oldu", <http://www.ikv.org.tr/haberler2.php?ID=1585>

¹⁸ Murat Yetkin, *Ateş Hattında Aktif Politika*, Alem Yayıncılık, İstanbul 1992, s.191.

lerinin görülmesinde; bölgeler itibariyle yerinden yönetim ve yerel özerklik ilkesi benimsenmiştir. Vilayet, kasaba ve köylerdeki yerel yönetim organları ile Belediye Başkanları seçimle işbaşına gelmekte ve Devlet her vilayete mülki amir olarak bir vali atamaktadır.

Tarihsel perspektiften Romanya'yı değerlendirdiğimizde, ülkenin dönemden döneme farklı dış politika yönelimleri olduğu gözlenmektedir. Buna yol açan etken, 20. yüzyılda uluslararası sistemin yapısında sıklıkla meydana gelen değişmeler olmuştur. İki kutuplu sistemin yıkılışı Romanya açısından risklerin yanı sıra, fırsatları da beraberinde getirmiştir. Romanya, 1990 sonrasında dış politik yönelimini Batı'yla işbirliği boyutunda değerlendirmiştir. Batı Avrupa'daki yeni yapılanma modelinin 1990'lı yıllar zarfında kıtasal boyutlu bir mimariye dönüştürülmek istenmesi yönünde ortaya konan irade de, Romanya'nın söz konusu fırsatı değerlendirmesine yol açan başka bir faktördür. AB üyelik perspektifi Romanya açısından Soğuk Savaşın bitiminin ardından ortaya çıkabilecek olumsuz senaryoların önüne engel olmuştur. Ayrıca, söz konusu perspektif, ülkede istikrar unsuru oluşturduğu şeklinde düşünülürken, bu hususta Romanya'nın önündeki en büyük engel, iç politikadaki tartışmaların kısır bir döngünün içerisine sürüklenme ihtimalini getirmesidir. Romanya'nın AB üyeliği, gelecekte politik tercihlerinde de belirleyici olacaktır. Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikaları kapsamında Avrupa'da tesis edilmek istenen güvenlik mimarisinin kısa vadede net bir sonuç vermesinin uzak bir ihtimal olması, Romanya-AB ilişkilerinde gelecek döneme dair siyasi ve ekonomik parametrelerin hâkim olacağı şeklinde de algılanabilir.

8 Aralık 1991 tarihinde yapılan referandumla yürürlüğe girmiş bulunan Romen Anayasası 1991 yılında kabul edilmiş, 2003 yılı Kasım ayında revize edilmiştir. Romanya Parlamenter Demokrasi sistemi ile yönetilmektedir. Çok partiye dayalı, iki meclisli Demokratik bir Cumhuriyet olan Romanya Parlamentosu; Milletvekilleri Meclisi ve Senato (Camera Dseputatilor ve Senatul) olmak üzere iki kademeli meclisten oluşmaktadır. Parlamento üyeleri dört yılda bir yapılan genel seçimle belirlenmektedir.¹⁹

Çift meclisli parlamentonun 140 üyeli senatosu ve 345 üyeli Millet Meclisi bulunmaktadır. Her iki kamara da 41 çok üyeli seçim bölgesinden doğrudan seçilmektedir. Her bir seçim bölgesi 40 vilayet ve Bükreş belediyesini içermektedir. Başbakan adayı Devlet Başkanı tarafından belirlenmekte ve hükümet üyeleri Parlamento'dan güvenoyu alınmasını müteakip Devlet Başkanı tarafından atanmaktadırlar. Bakanlar Kurulu Başbakan tarafından atanmaktadır. Anayasa gereği Devlet Başkanı da halkın oyu ile beş yıl için seçilmekte ve aynı kişi ancak bir kez daha Cumhurbaşkanı seçilebilmektedir. Cumhurbaşkanı aynı zamanda Romen Silahlı Kuvvetleri'nin Başkomutanı ve Savunma Konseyi Başkanı'dır. Romanya Siyasî partiler ve Seçim Yasaları'na göre siyasî partilerin Parlamento'da temsil edilebilmeleri için, ülke genelinde oyların en az % 3'ünü almala-

¹⁹ Osman Horata, "Kuzey ve Batı Türklüğünün Kesişme Noktasında Küçük Bir Türk Topluluğu: Romanya Türkleri.", (Editör: Erhan Türbedar), *Balkan Türkleri Balkanlarda Türk Varlığı*, Asam Yayınevi, Ankara 2003, s.152.

rı gerekmektedir. Bu baraj, birden fazla siyasî partinin bir araya gelerek oluşturduğu konvansiyon, birlik veya ittifaklar için % 8'dir İki turlu gerçekleştirilen seçimlerde seçilme yaşı, milletvekili Meclisi ve yerel Yönetimler için 23, senato ve Cumhurbaşkanlığı içinse 35'tir.²⁰

En son Meclis ve Senato seçimleri ile Devlet Başkanlığı seçimi 28 Kasım 2004 tarihinde gerçekleştirildi.²¹ İktidar partisi Sosyal Demokrat Parti-PSD (Social Democratic Party) ve Romanya Humanist Partisi-PUR (Romanian Humanist Party) oluşan ittifak oyların yaklaşık % 37'sini alarak beklendiği gibi seçimi önde tamamladı. Millî Liberal Parti (PNL-National Liberal Party) - Demokratik Parti (PD- Democratic Party) ittifakı yaklaşık %32 oy oranı ile ikinci sırayı aldı. Onları %13 oy alan Büyük Romanya Partisi- PRM (Great Romania Party) ve % 6,2 oy alan Romanya'daki Macarların Demokratik İttifakı-UDRM (Democratic Union of Hungarians in Romania) izledi. Aynı zamanda yapılan Devlet Başkanlığı seçiminde de, %40,1 oy alan PSD-PUR ittifakının adayı Başbakan Adrian Nastase ile %33,9 oy alan rakibi PNL-PD'nin adayı Bükreş Büyükşehir Belediye Başkanı Traian Basescu, hiç bir adayın %50'yi aşmadığı seçimde en fazla oy alan iki aday olarak ikinci tura kaldılar. Muhalefet adayı Basescu, 12 Aralık 2004'te yapılan ikinci turda sürpriz bir şekilde oyların %51,1 alarak Devlet Başkanlığı seçiminin galibi oldu. 20 Aralık 2004 tarihinden beri Devlet Başkanı Traian Basescu, Başbakan 29 Aralık 2004 tarihinden beri Calin Popescu Tarceanu'dur.²² Bundan sonraki Devlet Başkanlığı seçimi 28 Kasım 2009 ve 12 Aralık 2009 tarihleri arasında yapılacaktır.²³

Mecliste birer milletvekili ile temsil edilen Romanya'daki azınlıkların (18 milletvekili) partileri ise şunlardır: Romanya Arnavutluk Birliği, Romanya Er-

²⁰ Mustafa Kerimoğlu, *Romanya*, T.C. Başbakanlık Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı Yay., Ankara 2004, ss.5-6.

²¹ Romanya'daki Siyasal Partiler ve Liderleri: Demokratik Parti Pd [Emil Boc]; Romanyadaki Macarların Demokratik Birliği Udmr [Bela Marko]; İnsan Partisi Pur [Dan Voiculescu]; Ulusal Liberel Parti Pnl [Calin Popescu Tarceanu]; Büyük Romanya Partisi Prm [Corneliu Vadim Tudor]; Sosyal Demokrat Parti Psd [Adrian Nastase],

²² 2004 Seçim sonuçlarına göre Meclis ve Senato'daki sandalyelerin Partilere göre dağılımı şöyledir:

Senato: Üye Sayısı 137	
PSD+PUR	:57
D.A. (PD-PNL)	:49
PRM (İşçi Partisi)	:21
UDMR (Macarlar Partisi)	:10
Milletvekili Meclisi: Üye sayı 332	
PSD+PUR	:132
D.A. (PD-PNL)	:112
PRM (İşçi Partisi)	: 48
UDMR (Macarlar Partisi)	: 22
Diğer azınlıklar	: 18

http://www.egelihracatcilar.com/Images/Menu1-Page//UlkeRaporu-Romanya-DTM-2006_00001243.doc

²³ İnan Koçak, *Romanya Ülke Raporu*, KOSGEB Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı, Ankara 2005, s.8.

meniler Birliği, Romanya Bulgar Birliği, Romanya Hırvatlılar Birliği, Yunanlılar Birliği, Romanya Yahudi Azınlıklar Federasyonu, Romanya Alman Demokrat Forumu, Romanya İtalyan Birliği, Romanya Makedonlar Birliği, Romanya Polonya Birliği, Romanya Sosyal-Demokrat Romenler Birliği, Romanya Ruslar Birliği, Romanya Ruteni Kültürel Birliği, Romanya Sırlar Birliği, Romanya Slovak ve Çek Birliği, Romanya Türk-Müslüman Tatarların Demokrat Birliği, Romanya Türk Demokrat Birliği, Romanya Ukrayna Birliği.

Romanya nüfusunun %89.4'ü Romenlerden, %10.6'sı ise diğer etnik grupları teşkil eder.²⁴ Etnik grupların %7.12'sini Macarlar, %1.76'sını Romanlar, %1.65'ini ise diğer azınlıklar oluşturmaktadır. 1992 nüfus sayımına göre azınlıkların sayısı Macarlar (1.620.199), Romanlar (409.723), Almanlar (119.436), Ukraynalılar (66.833), Ruslar (38.688), Türkler (29.533), Sırlar (29.080), Tatarlar (24.649), Slovaklar (20.672), Bulgarlar (9.935), Yunanlılar (3.897).²⁵

ROMANYA MÜSLÜMAN-TÜRKLERİ

Romanya'da resmî kaynaklara göre 29.533 (1992) Oğuz (Osmanlı Türkleri) ve 24.649 (1992) Tatar Türkü²⁶ olmak üzere toplam 54.173 Müslüman-Türk yaşamaktadır. Gayri resmî kaynaklara göre ise Türklerin sayısı 70.000'e ulaşmıştır.²⁷ Türk azınlığın yıllar süren beraberlikle birbirine iyice kaynaşması sebebiyle nü-

²⁴ Romanya'nın Etnik Yapısı

ETNİK DAĞILIM (%)		DİNSEL DAĞILIM (%)		DİLSEL DAĞILIM (%)	
Romen	89,4	Ortodoks	86,8	Resmî dil – Romence	89,0
Macar	7,1	Katolik	5,0	Macarca	7,7
Çingene	1,8	Protestan	3,5	Almanca	1,5
Alman	0,5	Müslüman	0,2	Diğerleri	0,9
Ukraynalı	0,3	Diğerleri	4,5		
Rus	0,2				
Türk-Tatar	0,2				
Slovak	0,1				
Bulgar	0,1				
Diğerleri	0,3				

²⁵ “Demography”, The Center for South East European Studies, http://www.csees.net/?page=country_section&country_id=6&sec=6

²⁶ Romanya'daki Kırım Tatarları hakkında fazla bilgi için bkz.: Robert Stănciugel and Liliana Monica Bălaşa, “Crimean Tatars in Romania”, *Dobrogea în Secolele VII-XIX. Evoluție istorică*, Bucharest, 2005

²⁷ Horata, *a.g.e.*, s.152; Bugün, Romanya'da yaşayan Türk nüfusu hakkında 100.000 – 130.000'e kadar varan birbirinden çok farklı rakamlar verilmektedir (1992'de yapılan resmî sayıma göre 54.000). Romanya Türk Demokrat Birliği Genel Başkanı, Prof. Dr. İbrahim Nurettin, "Romanya Türkleri", adlı makalesinde

http://www.balkanturkleri.org.tr/balkansentezi/index_dosyalar/ibramnureddin.htm, ise

Romanya'da, büyük çoğunluğu Dobruca eyaletinde olmak üzere Oğuz, Kırım, Gagavuz (1300 aile) kökenli yaklaşık 100 bin Türk'ün yaşadığını ifade etmiştir. Ayrıca ülkede bulunan Türk vatandaşlarının sayısı 15.000 olarak tahmin edilmektedir. Bunlardan 7.000'i yasal oturma iznine sahiptir.

fusların Türk ve Tatar olarak ayrılması gerçekte bir anlam ifade etmemektedir. Ayrıca bu durum her bir Türk-Müslüman topluluğun parlamento da ayrı ayrı temsil edilme hakkını da kazandırmaktadır. Romanya'daki Türk azınlık büyük oranda Dobruca bölgesinde yaşamaktadır. Balkanların biraz daha kuzeyinde kalan ve eski bir Türk yurdu olan Dobruca bölgesi Rumeli coğrafyasının parçalarından biridir. Dobruca Tuna ile Karadeniz arasında bulunan 14.492 km²'si Romanya, 7.780 km²'si de Bulgaristan sınırları içerisinde kalan bir bölgenin adıdır. Romanya Türklerinin çoğu Dobruca bölgesinde Köstence, Mecidiye, Tulça gibi şehirlerde yaşamaktadır. Türklerin %85'i Köstence, %12'si Tulça'da yaşamaktadır.²⁸ Romanya'da az sayıda Ortodoks olan Gagavuz Türklerine de rastlanmaktadır.²⁹

Romanya'da sırasıyla Hun, Avar, Hazar, Peçenek, Bulgar, Uz ve Kuman Türkleri'nin hâkimiyetleri görülmüş. XV. yüzyıldan itibaren bölgede etkin olan ve en fazla süren Osmanlı hâkimiyeti ise 1471'de başlamış ve Romanya'nın bir devlet olarak ortaya çıkmasına kadar sürmüştür.³⁰ Osmanlı-Rus Savaşı'nın ardından bölgeyi ele geçiren Romanya'nın Romenleştirme politikası sonucunda Türkler bölgeden ayrılmak zorunda kalmış, bu zorunlu göçler uzun yıllar devam etmiştir. 23 Ağustos 1944'te başlayan komünist rejim döneminde de bilhassa varlıklı ve aydın bir kısım Türk, baskılar sonucunda bölgeden Anadolu'ya göç etmek zorunda kalmıştır.³¹ Bu yoğun nüfus kaybı yüzünden Romanya'da 1920'lerde 250 bin civarında olan Türkler'in sayısı azala azala yaklaşık, günümüzdeki sayısına düşmüştür.³²

Romanya Türkleri, Dobruca'nın Romen hâkimiyetine geçmesiyle birlikte, varlıklarını özellikle de kültürel varlıklarını koruyabilmek için, birtakım kültürel teşkilâtlar kurmuşlardır.³³ 1900'lü yıllardan itibaren kurulmuş olan teşkilâtlardan en önemlileri şunlardır: Dobruca bölgesinde gerçekleştirilen ilk kültürel teşkilât, şair Mehmet Niyazi'nin de üyesi olduğu ve çoğunluğunu Dobruca Jön Türkleri'nin oluşturduğu "*Dobruca Tamim-i Maarif Cemiyeti*"dir (*Societatea Generala de Invatamant din Dobrogea*). 1909 yılında açılan teşkilâtın Mecidiye ve Hırşova'da şubeleri vardı. Yaklaşık 250 kadar da üyesi bulunuyordu. Teşkilât, bir de *Dobruca Sadâsı* isiminde gazete çıkardı. Ne var ki teşkilât, şahsî ihtiraslar yüzünden sadece

²⁸ Soydaşlarımızın Köstence (Constanta), Tulça (Tulcea), Braila, Galati, Bükreş (Bu bölgelerde Osmanlı döneminden kalma isimli yerleşim birimleri bulunmaktadır. Örneğin; Mangalya, Mecidiye, Babadağ, Başpınar, Tekirgöl, Kastel, Topalova, Mahmudiye, Hırşova gibi). Ayrıca Kılıraş (Calaraşi), Oltenia, Braile, Galat, Bükreş gibi illerde de Türk azınlığa rastlanmaktadır. Bunlar ise ancak yüzde 3 gibi küçük bir oran teşkil etmektedir.

²⁹ Nurettin İbram, "Dobruca'daki Müslüman Topluluğun Manevi Hayatından Sayfalar", *Yeni Türkiye*, Yıl 1995, Sayı 3, s. 388; Erhan Türbedar, *Balkan Türkleri: Balkan Araştırmaları Dizisi*, Asam Yayınları, Ankara 2003, s.156

³⁰ Romanya Türklerinin tarihi için Bkz. Cemil, 1981:1503; Ekrem, 1934; Guboğlu, 1981:751-781; Togan 1943:1-3 Ülküsal, 1987; Gökbilgin, 1957.

³¹ Horata, *a.g.e.*, s.156.

³² *Balkan Türkleri*, Asam Yayınları, Ankara 2003, s.156

³³ Romanya Türklerinin siyasî ve kültürel durumları hakkında geniş bilgi için bkz. Ali Aksu, *Romanya Müslüman Türkleri'nin Dünü-Bugünü*, Constanta 2003 (I. Baskı).

bir buçuk yıl devam ettikten sonra kapandı.³⁴ 1911 yılında kurulan önemli teşkilâtlardan bir diğeri ise, "*Mecidiye Müslüman Seminarı Mezunları Cemiyeti*"dir (*Asociația Absolvenților Seminarului Musulman din Meșidia*). Teşkilâtın tüzüğünde kuruluş amacı olarak, Mecidiye Seminarı'ndan mezun olanların haklarını korumak ve savunmak, bölgede yaşayan Türklerin uyanışını sağlamak ve ileri düzeye ulaşmaları için gazete, dergi ve kitaplar çıkarmak, halkı bilgilendirmek için konferanslar yapmak olduğu belirtilmekteydi; ne yazık ki, tüzükte belirtilenler yerine getirilemedi. Teşkilâtın üye sayısı, başta müftüler ve Seminar mezunları olmak üzere yaklaşık 200 kadardı. Teşkilâta öğretmenlerden de üye olanlar vardı.³⁵ Müstecip Hacı Fazıl (Ülküsal)³⁶, Bükreş Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde okurken doğduğu köy olan Azaplar'da Romen okullarında ve Mecidiye Seminarı'nda okuyan öğrencilerden oluşturduğu bir grupla "*Azaplar Tonguç Kültür Cemiyeti*"ni kurdu. Teşkilât, özellikle Noel ve Paskalya tatillerinde köy gençlerini bilgilendirmeyi amaçladı. Bugünkü Türkiye'de bulunan kültür ve yardımlaşma derneklerine benzetebiliriz. Teşkilât, 1929 yılında üyelerinin dağılmasıyla işlemez hale geldi; ancak, tam bir aydın ve kültür adamı olan Hacı Fazıl, yılmadı ve yoluna devam etti. 1930 yılında o teşkilâtın bir devamı olarak "*Dobruca Türk Kültür Birliği*" teşkilâtını kurdu.³⁷1933 yılında *Emel* Dergisi mensuplarının girişimiyle kurulmuş olan söz konusu teşkilât, bölge Türkleri'ne gerçekten büyük hizmetlerde bulundu. Teşkilâtın tüzüğünde de belirtildiği üzere, kuruluş amacı, halkın dinî inancını ve şuurunu geliştirmek, toplumun millî ideal etrafında birlik ve beraberliğini sağlamak ve halkı siyasî partilerin oyunlarına alet olmamalarını sağlamaktı.³⁸

Dobruca Türklerinin edebiyat dönemlerini, Osmanlı Dönemi (1397-1878)³⁹, Krallık Dönemi (1878-1944)⁴⁰, Sosyalist Rejim Dönemi (1944-1989)⁴¹

³⁴ Ekrem Hakkı Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri*, İstanbul 2000, I, s. 155.

³⁵ Ekrem, *a.g.e.*, s. 155; Müstecip Ülküsal, *Dobruca ve Türkler*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1987, s. 166.

³⁶ Müstecip Ülküsal, *Dobruca Türkleri ve Emel Mecmuası ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Giray Saynur (Altuğ) Bozkurt, Müstecip Ülküsal- Hayatı ve Faaliyetleri*, Marmara Ü. Türkiyat Araş. Enstitüsü, Yayınlanmamış YL Tezi, İstanbul 1994.

³⁷ Ekrem, *a.g.e.*, s. 156; Ülküsal, *Dobruca*, ss. 167-168.

³⁸ Ülküsal, *Dobruca*, s. 214.

³⁹ Osmanlı Dönemi (1397-1878) : Sözlü edebiyat dönemidir.

⁴⁰ Krallık Dönemi (1878-1944): Türklerin kitleler hâlinde Anadolu'ya göç etmeye başladıkları bu dönemde, yukarıda belirtilen gazete ve dergilerde Romanya Türkleri Edebiyatı'nın ilk ürünleri görülmeye başlar. Mehmet Niyazi, İsmail Ziyaeddin, İsa Yusuf Halim, bu yayın organlarında imzaları görülen yazarlardandır.

⁴¹ Sosyalist Rejim Dönemi (1944-1989) : Dobruca Türkleri Edebiyatı, oldukça faal geçen bir dönemden sonra bu dönemde bir ölüm sessizliğine bürünür. Bütün gazeteler ve dergiler kapanır. Başlangıçta, okullarda Türkçe derslere izin verilir. Türkiye Türkçesinin yanında, Tatar Türkçesiyle de kitaplar bastırılarak Tatarca eğitim başlatılır. Mehmet Niyazi ekolünden yetişen sanatkarlar, bu ders kitaplarında eserlerini yayımlama imkânı bulurlar. Bu durum 1960'lara kadar devam eder. Bu tarihte, diğer azınlıklarla birlikte Türk okulları kapatılır ve Türkçe eğitim yasaklanır. Bu dönemde yetişen bazı soydaş *yazarlar*, Romence yazdıkları hikâye ve şiirlerini, Romen edebiyat dergilerinde yayımlarlar. Cemal Acıamet, Atilla Emin, Fatma Sadık gibi. Ayrıca Nevzat Yusuf, A. Baubec ve diğer Romen asıllı Türkologlar Türk edebiyatıyla ilgili antolojiler ve genellikle sosyalist yazarlardan yaptıkları roman, hikâye çevirilerini yayımlarlar (Horata, *a.g.e.*,1997:396). Bu dönemin sonlarına

ve 1990 Sonrası Dönem⁴² olarak dört gruba ayırabiliriz. Bugün Romanya’da öncülüğünü Mehmet Niyazi’nin (1878-1931)⁴³ yaptığı ve İsmail Ziyaeddin, Cevat Raşit, Nevzat Yusuf, Mehmed Emin Yaşar, Emel Emin gibi şair ve yazarların verdiği eserlerle geliştirdiği bir Romanya türkülerini edebiyatı teşekkül etmiştir. Nevzat Yusuf, Kerim Altay Romence’den Türkçeye, Türkçe’den Romence’ye yaptıkları çevirilerle Türkler ve Romenler arasında bir kültür köprüsü olma görevi üstlenmişlerdir.

Romanya Türk Edebiyatı’nda Kırım Tatar Türkçesi ve Türkiye Türkçesi yan yana kullanılmaktadır. Bir başka deyişle Romanya’da yaşayan Türkler, Türkiye Türk kültürü ile şekillenenler ve Tatar Türk kültürü ile şekillenenler olmak üzere iki grupta ele alınabilir.⁴⁴

Önemli bir Türk yerleşim merkezi olan Dobruca’da köylerde yaşayan çiftçilik, kasaba ve şehirlerde yaşayanlar ticaret ve el sanatları ile geçimlerini sağlamaktadırlar. Romanya Türkleri köken itibariyle Oğuz ve Tatar Türkleri’ne dayandıkları için sözlü edebiyat zenginlikleri de hem Osmanlı Türk kültüründen hem de Altın Ordu, Kırım merkezli Türk destanlarından izler taşır. Bu sözlü edebiyat eserlerinin konusu aşk ve yiğitliktir.

Romanya Türk topluluklarının kültür hayatına büyük katkılarda bulunan Romanya Türk basını 1 Eylül 1888’den 10 Nisan 1894’e kadar yayınlanan ilk Türkçe gazete “Dobruca” gazetesiyle başlamıştır. Bu gazeteyi “*Sadakat, Hareket Şark, Dobruca Sadası, Teşvik, Işık, Mektep ve Aile, Tuna, Hak Sözü, Haber, Güneş Sabili, Bizim Sözümlümüz, Türk Birliği, Yıldırım Halk, Çardak, Bora* gibi gazete ve dergilerle 1930-1940 yılları arası Romanya’da, 1961 yılından itibaren Türkiye’de çıkan *Emel* dergisi, *Renkler, Karadeniz, Caş, Hakses, Genç Nesil*” gibi gazete ve dergiler takip etmiştir.⁴⁵

Romanya’nın Krallık devrinde Türklerin ilkokulları, 8 yıllık öğretmen-imam hatip okulu semineri vardı. Bunlardan vazife gören öğretmenlerin maaşlarını, öğretmen imam-hatip okulundaki kayıtlı öğrencilerin yiyeceğini ve yatağını Romen hükümeti temin ederdi. Türklerin gazeteleri, dergileri vardı. Kendilerine mahsus derneklerde toplanıyorlardı. Romen parlamentosunda ilk sıralarda 4, daha sonra 1 temsilcileri bulunuyordu. Senatör sıfatını haiz bir baş müftü ile 4 vilayet müftüsü vardı. Türklük kültürü ve şuru yaşatlıyordu.

1944’ten sonra ise diğer demir perde ülkelerinde olduğu gibi Romanya’da da hâkim olan komünist rejim ve idare tarafından önce birçok aydın ve zengin

doğru, Türkçe yazmaya müsaade edilir ve Türk azınlık, 1987’de *Renkler* adlı bir sanat-edebiyat dergisi çıkarmaya ve folklor derlemelerini yayımlamaya başlar. Dergide çıkan hikâye ve şiirler incelendiğinde, "güdümlü" bir edebiyatın izleri görülmemektedir.

⁴² 1990 Sonrası Dönem: Bu dönemde Türkçe eğitime yeniden müsaade edilir. Türk azınlık, siyasi birliklerini kurar ve *Renkler*’in yanında *Karadeniz* ve *Hakses* gazetelerini çıkarmaya ve soydaş yazarların şiir, hikâye ve araştırmalarını yayınlamaya başlarlar.

⁴³ Müstecip Ülküsal, “Şair ve Öğretmen Memed Niyazi (Ölümünün 40. Yılı)”, *Emel*, Sayı:67, Kasım-Aralık 1971, ss.1-8.

⁴⁴ Romanya Türk Edebiyatı, <http://romanyaturkleri.tripod.com/edebiyatlari.htm>

⁴⁵ Ali Aksu, “Romanya Türklerinde Kültürel Durum ve Mektep ve Aile Mecmuası”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt IX/1, Haziran 2005, Sivas, ss. 14-15.

Türk milliyetçi ve sömürücü diye hapis ve idam edilmişti. Sonra Romanya'da yaşayan bütün Türklerin okulları, dernekleri, gazete ve dergileri kapatılmış, Türkçe konuşmak yasaklanmış, dinî faaliyetler engellenmiş ve kültürel çalışmaları yasaklanmıştı.⁴⁶ Türk çocuk ve gençlerini Romen okullarında okumaya mecbur etmiş; anadillerini unutmak zorunda bırakmıştı. Türk halk müziğini ve folklorünü göstermekten ve radyolardan yayınlamaktan menetmiş. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, Dobruca'daki Türkleri Türk ve Tatar diye ikiye parçalamış ve propagandasını yaptırmıştı. Müstecip Hacı Fazıl (Ülküsal) ve arkadaşlarının yıllarca *Emel* dergisi ile Romanya'da yaptığı faaliyetlerle yaymaya çalıştığı "Kırım istiklâlciliği" ile "Türk Birliği" çalışmalarına katılanlar Rus komünist ajanlarının baskısı ile hain ve düşman sayılarak öldürülmüş, 5-20 yıla ve hatta müebbet hapis cezasına mahkûm edilmişlerdi. Çavuşesku idaresi en şiddetli Romen şovenliği yaparak Türkleri baskı altında Romenleştirmeye çaba sarfetmişlerdi. Türkiye'ye göç etmek isteyenleri ya göndermemişler, ya da ağır malî külfetlerle gitmelerini önlemişlerdi. Her komünist hükümet gibi üyesi bulunduğu Birleşmiş Milletler Anayasası'nın, İnsan Hakları Beyannamesi'nin vatandaşlarına bahşettiği hak ve hürriyetleri gasp etmişlerdir. Dış ülkelere pasaportla çıkabilen tebaalarından bir kısmı hürriyeti seçmiş, Romanya'da kalan ana ve babalarını, eşlerini ve hatta çocuklarını feda etmek zorunda kalmışlardı. Bu fedakârlığı göze alabilmek bile rejimin ne denli acımasız olduğunu gözler önüne sermeye yetmiştir.⁴⁷

Özetle, Rumeli coğrafyasının diğer parçaları kadar olmamakla birlikte, Romanya Müslüman Türklerinin yaşama alanı ve Kuzey ve Güney Türklüğünün bir temas yeri olan Dobruca bölgesi, Türkçenin soluklandığı yerlerden biridir. Asırlarca, gönlündekileri sözlü olarak yaşatan, 19. asırdan itibaren yazılı edebiyatlarının ilk temsilcilerini yetiştiren bu Türkler, yaklaşık yarım asırlık bir suskunluk döneminden sonra dillerini ve unutulmaya yüz tutan geleneklerini yeniden canlandırma çabası içine girmişlerdir. Şu an eser vermeye çalışan insanların yetişme dönemi bu yasaklı yıllara rastlar. Dilimiz ve edebiyatımızla ilgili eserlerden mahrum bir şekilde, annelerinden, babalarından öğrendikleri bir dille "dil"dekilerini dile getirmeye çalışan soydaşlarımızın, ortaya koydukları eserlerinde gerek dil, gerekse içerik bakımından tatmin edici bir seviye görülmemekle birlikte; bunların eski bir Türk yurdu olan Dobruca topraklarında Türkçeyi ve Türklüğü yaşatmaya çalışmaları bakımından değerinin inkâr edilmemesi gerektiğini düşünüyoruz.

DOBRUCA TÜRKLERİNİN TARİHİNE GENEL BİR BAKIŞ

Dobruca asırlar boyunca birçok kavmin uğrak yeri olmuştur. 13. yüzyıla kadar, hep kuzeyden gelen Türklerin akınlarına sahne olan Karpat-Tuna bölgesinde, ilk olarak M.Ö. 1000 yıllarında, proto-Türkler'den kabul edilen İskitler (Sciti) görülmüştür. Bunlar, Romenlerin ataları kabul edilen Traklarla temas kurarak Mangalya (ki bu ad İskitlerden kalmıştır) civarında bazı Romen aşiretlerini ida-

⁴⁶ Horata, *a.g.e.*, s.156.

⁴⁷ Müstecip Ülküsal, "Balkan Yanımada'sındaki Türkler", *Emel*, Sayı 72, Eylül-Ekim 1972, s.4.

resi altına almışlardır. İskitleri, sırasıyla M.Ö. 375 yıllarında Batı Hun Türkleri (80 yıl); M. VI. yüzyılda Orta Asya'dan (Deşt-i Kıpçak) gelerek İstanbul'u bile kuşatacak kadar ilerleyen Avar Türkleri; M. VII. yüzyılda da İtil Nehri kıyılarındaki yaşayan Bulgar Türkleri (681-702) takip etmiştir.⁴⁸ IX. ve X. yüzyıllarda Karpat-Tuna bölgesinde olduğu kabul edilen Romen ulusu, IX. yüzyılın sonlarına doğru, Peçenek Türklerinin istilasına uğramıştır. Bizans'ı da kendilerine dâhil eden Peçenek Türkleri, Avarlar'dan sonra İstanbul'u ikinci defa kuşattılsa da fethedememişlerdir. On üç boydan oluşan bu Türklerin biri de, bugünkü Gagavuz Türkleri'nin aslını oluşturan Oğuz/Uz'lardır. Brail ve Tulça'da, Peçenek ve Oğuz/Uz Türklerinden kalan bazı yer adlarına rastlanmıştır. Peçenekler, XI. yüzyılın ortalarında (1057) Kuman Türklerine mağlup olmuştur. Kumanlar, bu yörede iki asra yakın hüküm sürdükten sonra Katolikliği kabul etmişlerdir. 1071 yılındaki Malazgirt Meydan Muharebesi'nde, Bizans Ordusu'nun önemli bir kısmını oluşturan Peçenek ve Oğuz/Uz Türklerinin; kendi dillerini konuşan soydaşlarını görünce, onların saflarına geçerek, savaşın kaderini değiştirdikleri bilinen tarihî bir gerçektir. 1241'de kısa bir süre devam eden Moğol akınları, buradaki Türklerin, daha güneye inmelerine sebep olmuştur.⁴⁹

XIII. yüzyılda ilk olarak güneyden Karpat-Tuna bölgesine gelen Türklere rastlanmıştır. M.S. 1263-64'te Konya Selçuklu Sultanı İzzettin Keykavus ve amcası Sarı Saltuk⁵⁰ önderliğindeki Selçuklu Türkleri Babadağ civarındaki Kavurna ülkesi adı verilen bir bölgeye yerleşmişlerdir. Bunlar, Sarı Saltuk'un ölümünden sonra Bizans'ın zorlamasıyla Hıristiyanlığa geçmişlerdir. Dobruca adının da bu devletin başına geçen Kuman asıllı Dobrotiç'ten geldiği tahmin edilmektedir.⁵¹ Türk tarihçileri, bu asırdan itibaren bu bölgeden Dobruca yurdu olarak bahsetmişlerdir.

XIII. yüzyılın ortalarından XIV. yüzyılın sonlarına kadar ise, Altınordu Devleti'nin sınırlarının Tuna'ya kadar genişlemesi üzerine; Kıpçak Bozkırları'ndaki Tatar Türkleri'nden bir kısmı, Dobruca Bölgesi'ne gelip yerleşmişlerdir.

⁴⁸ Mehmet Naci Önal, "Romanya Türklerine Bakış", *Türk Dünyası Araştırmaları*, 1994, s.181.

⁴⁹ Akdes Nimet Kurat, *IV-XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri*, Ankara 1992, 2. bsk., s.44-97.

⁵⁰ Balkanlarda İslam'ı yayan ünlü Türk düşünürü Sarı Saltuk'un gerçek isminin Muhammed Buhari olduğu belirtilmektedir. Kabri, Romanya'nın bir Türk şehri olan Babadağ'da bulunmaktadır. Bununla birlikte başka yerlerde de kabrinin bulunduğu ileri sürülmektedir. Örneğin, Arnavutluk'ta, Kroya'da, Ohri Gölü kenarındaki Sveti manum Manastırında, Kosova'da Altınelin'de, Bosna'da Mostar civarında, Hersek'e bağlı Blagay köyünde, Anadolu'da Niğde'ye bağlı Bor ilçesinde ve Babaeski'de de türbesinin bulunduğu söylenmektedir. Ancak kabrinin Romanya'nın Babadağ şehrinde olduğu tezi, tarihçiler tarafından genel kabul görmüştür. Hayatı, Dobruca'ya gelişi ve mezhebi gib konularda geniş bilgi için bkz., Şükrü Haluk Akalın, *Saltuk-name* (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1987, s. 7vd.; Kemal Yüce, *Saltuk-name'de Tarihi, Dini ve Efsanevi Unsurlar*, Ankara 1987, s. 20-100; İbrahim Agah Çubukçu, "Sarı Saltuk'un Türk-İslam kültüründeki Yeri", *Renkler*, Bükreş 1995, s. 149 vd.; Nimetullah Hafız, "Yugoslavya'da Sarı Saltuk", *Renkler*, Bükreş 1995, s. 212-217; Tacida hafız, "Blagay'da Sarı Saltuk Türbesi" *Renkler*, Bükreş 1995, s. 218-220; Aksu, *Romanya Müslüman Türklerinin Dünü-Bugünü*, ss. 68-73.

⁵¹ Tahsin Cemil, "Romen Türk Dostluğunun Tarihi Temelleri", *Yeni Türkiye*, Yıl 1995, Sayı 3, s. 302.

XIV. yüzyılda, Aydınoğulları Beyliği'nin Dobruca bölgesine yaptığı birkaç saldırıdan sonra, Balkanlar'da asırlar sürecektir yeni bir dönem başlamıştır. 1391'de, Osmanlılara vergi vermeyi kabul eden Eflak (Valahya), Yıldırım Bayezit'in 1397'deki Niğbolu zaferinden sonra ise, kesin olarak Osmanlı hâkimiyetine geçmiştir. Bu zaferle yeni bir dönem başlamış ve II. Beyazıt Dobruca'yı fethettikten sonra Karadeniz'in kuzeyinden çağırdığı Tatarlarla, Anadolu'dan getirdiği çoğu konar-göçer (yörük) olan Türkleri, Dobruca'ya yerleştirmiştir. Boğdan ise II. Beyazıt'ın, 1484'te Kili (Kilia) ve Akkerman'ı fethinden sonra Osmanlılar'a bağlanmıştır. Osmanlılar, Rumeli'ye ayak bastıklarında, buradaki Kuman, Peçenek, Oğuz Türkleri'yle karşılaşmışlardır. Bunlar, Osmanlıların Rumeli'deki ilerleyişlerinde ve bölgede uzun süre kalabilmelerinde önemli bir rol oynamıştır. Eflak ve Boğdan, Osmanlılar'a bağlandıktan sonra önemli hak ve ayrıcalıklara sahip özerk bir prenslik olarak yöneltmiştir. Bunlarda, Osmanlı Kanunları tatbik edilmemiş beylerbeyi ve kadı da gönderilmemiştir. Fakat bölgede hudut kaleleriyle, askerî teşkilât bulundurulmuştur.⁵²

Bu dönemde Dobruca bölgesine doğru yoğun bir Türk göçü başlamıştır. 1783 'de Kırım'ın Ruslara bağlanmasından sonra da binlerce Kırım Türkü Dobruca'ya göç etmiştir. Bu tarihte binlerce Kırım Türkü Dobruca'ya göç etmek zorunda kalmıştır.⁵³ Dobruca Bölgesi, dört büyük asra yakın bir süre devam eden Osmanlı idaresiyle tam bir Türk yurdu haline gelmiştir.

1877-78 Osmanlı-Rus savaşından sonra Romanya'nın bağımsızlığını kazanmasıyla, Dobruca'yı Romenleştirme çalışmaları başlamış, ellerinden toprakları alınan Türkler akın akın ak topraklar dedikleri Anadolu'ya göç etmek zorunda kalmışlardır. Türklerle karşı müsamahalı siyaseti ve tutumu ile tanınan Romanya dahi sadık ve çalışkan tebaasını bir müddet hoş tuttuktan sonra, topraklarını bırakıp göç etmeye zorlamıştır.⁵⁴ Göçler 1910'a kadar yoğun bir şekilde devam etmiştir. Romanya 1882'de Kuzey Dobruca, 1914 ve 1921'de Güney Dobruca için çıkardığı uyrukluk ve toprak kanunları ile Türklerin yüzlerce yıldan beri işledikleri bereketli toprakları kolaylık ve ustalıkla eline geçirmiştir. Bunun sonucunda ve daha başka nedenler yüzünden Türkler yaşama sıkıntısına düşerek göçmüşler ve nüfus çoğunluğunu kaybetmişlerdir. Romen Hükümeti eline geçirdiği topraklara Romenleri yerleştirmiş, bunlara yeni ve büyük köyler kurmuş, bankalardan büyük krediler sağlamıştır. Böylece 1903 yılında yapılan bir istatistiğe göre, Romenler 23 yılda Kuzey Dobruca'da 397.787 hektar araziye sahip olmuşlar, Türkler ancak 59.287 hektar toprakla kalmışlardır.⁵⁵ 1935-37 yılları arasındaki göçlerle de Dobruca adeta boşalmıştır.⁵⁶

⁵² Bu dönem Osmanlı Tarihi ayrıntılı bilgi için bkz. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Ciltli Osmanlı Tarihi*, I-IX Cilt, TTK Yayınları, Ankara 1996.

⁵³ Horata, *a.g.e.*, s.155

⁵⁴ Müstecip Ülküsal, "Balkan Yarımada'sındaki Türkler", *Emel*, Sayı 72, Eylül-Ekim 1972, s.3.

⁵⁵ Müstecip Ülküsal, *Dobruca ve Türkler*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1987, s.30.

⁵⁶ Romanya toprakları, Osmanlı İmparatorluğunun idaresindeyken, Besarabya ve Kırım'dan onbinlerce Türk buraya yerleşti. 1806-1812 Osmanlı-Rus savaşlarında, Rus orduları Tuna'yı aşarak Şumnu'ya kadar ilerlediği sırada, Akkerman, Bender, İsmail kalelerinde muhasarada kalan Türkler,

Görüldüğü gibi, Dobruca birçok Türk boyunun uğrak yeri olmuş; bunların bir kısmı Hıristiyanlığı kabul ederek Romenlere karışıp gitmişler; bir kısmı da kendi aralarında karışarak varlıklarını devam ettirmişlerdir. Romen ulusunun oluşumunda, eski Türk kavimlerinin önemli rol oynadığı kaynaklarda belirtilmektedir. Romenler arasında bugün bile varlığını koruyan birçok Türkçe isim bunun canlı bir göstergesidir. Macarların yoğun olarak yaşadığı Sibiu şehrinde "Çangıy" ve "Sakuy"lar denilen ve kendi aralarında eski bir Türkçe konuşan topluluğun, Katolikliği kabul eden ve zamanla Macarlaşan Kuman Türkleri olduğu tahmin edilmektedir. Tatar Türkleri kendilerini Tat, Kerîç-Çongar ve Nogay olmak üzere üçe ayırmaktadır. Bahçesaray civarından gelen ve şiveleri Anadolu Türkçesi'ne yakın olanlara Tat; Dobruca'ya ilk yerleşen, şiveleri Kuzey Türkçesine benzeyenlere Nogay; 1860'lardan sonra gelen ve Dobruca'daki Kırım Türklerinin çoğunluğunu teşkil edenlere ise Kerîç-Çongar denilmektedir. Evlâd-ı fatihan dediğimiz Türkler ise, tipik bir Rumeli Türkçesi konuşmaktadırlar. Bunların yanında, Türkçe'yi canlı bir şekilde yaşatan ve millet adı verilen Çingeneler de vardır. Bunların Osmanlı döneminde İslamiyet'i kabul ederek Türkçe'yi öğreten bir topluluk olduğu tahmin edilmektedir.⁵⁷

ROMANYA TÜRKLERİNİN BUGÜNKÜ DURUMU

Romenlerin azınlıklarla ilgili ileri derecede bir sorunları yoktur. Romanya azınlıklara tanınan haklar bakımından son derece ileri durumdadır. Romen anayasasının 6.maddesiyle millî azınlıklara dil, din, kültür ve etnik özelliklerini ifade etme ve koruma hakkı tanınmış, kanunlar çerçevesinde kendi dillerini ve dinlerini öğrenebilmeleri, ana dilleriyle eğitim yapabilmeleri serbest bırakılmıştır.

Romanya'nın birliğine ve bütünlüğüne sadık problemsiz bir azınlık olarak varlıklarını sürdüren Türkler, 1989 devriminden sonra başlayan yeni dönemde

Dobruca'ya; Eflâk ve Boğdan'da bulunanlar da güneye doğru göç ettiler. Böylece gelmiş olan bu göçmenlerin sayısı, 200.000 kişiyi aştı. Birçoğu da Anadolu'ya ve özellikle Eskişehir'e yerleşti. 1826'da yapılan Akkerman antlaşmasıyla, Müslüman ve Türklerin bu bölgede oturması şartlara bağlandı. Besarabya, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra Rusların eline geçti. Dobruca, Rumenlere verildi. Devam eden Rus saldırılarından zarar gören Türkler, göç etmeye başladılar. Sonraki yıllarda Dobruca'dan 80-90.000 Türk, yurtlarını terk ederek Anadolu'ya yerleştiler. Bölgede kalan Türklerin Romen ordusuna alınmak istenmesi üzerine, Türkiye'ye yeniden göç başladı (1883). 1899'daki kıtlıkta Türk ahâli, Tulça sancağından Köstence ve Tulça yoluyla, denizden Anadolu'ya geçtiler. 1900-1923 arasında, göçlerde bir azalma görüldü. 1923'ten sonra, Dobruca'dan yeni göçler başladı. 1923-1933 arasında 33 852 kişi göç etti. Türklerden boşalan yerlere yerleştirilen Makedonyalı Ulahlar, takındıkları sert tavırlarla, Türk halkını fazlasıyla rahatsız ettiler. Bu durum, yeni Türk göçlerine sebep oldu. 1930'da Romanya'da 275. 000 Türk yaşıyordu. 1934'te 15.321 kişi göç etti. Romen hükümeti ile yapılan anlaşmalarla, göç işleri bir düzene sokuldu. 1935-1939 arası, toplam olarak 64.570 kişi göç etti. Romanya'nın 1939'da güney Dobruca'yı Bulgarlara, 1940'da Besarabya'yı Sovyetler Birliği'ne vermesi sonucunda burada kalan 8000 Türk, 1952'de Türkiye'ye gönderildi ve nüfus iyiden iyiye azaldı. 1934-1960 yılları arasında Romanya'dan göç edenlerin sayısı 87.476'dır. Bu göçmenler, Trakya, Batı Anadolu ve diğer bölgelere yerleştirildiler. 1960-1970 arasında Romanya'dan 271 serbest göçmen geldi. Bkz. <http://www.dallog.com/gtt/gtt6.htm>

⁵⁷ M. Ülküsal, *Dobruca ve Türkler*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1987, s.68.

kurdukları birliklerle kendilerine tanınan anayasal haklardan yararlanmaya çalışmaktadır. Türkler 29 Aralık 1989'da Romanya Demokrat Türk Müslüman Birliği'ni kurdular. Bu birliktelik kısa bir süre sonra bozuldu ve azınlık Romanya Türklerinin Demokratik Birliği (Uniunea Democrata Turca Din Romania) ve Romanya Tatar Türk Müslümanlarının Demokrat Birliği (Uniunea Democrata Tatarilor Turc-Musulman Din Romania) olmak üzere iki farklı dernek altında örgütlendi. 30 Temmuz 1994'te Türk-Tatar Birlikleri Federasyonu altında birleştiler.⁵⁸ Ancak, bu birliktelik kağıt üzerinde kalmış, iki topluluk farklı çatılar altında faaliyetlerini sürdürmeye devam etmiştir. İki dernek etrafında örgütlenmiş Dobruca'daki soydaşlarımız konumlarına uygun lokallerde ikamet etmektedirler. Romanya Demokratik Türk Birliği, Romanya'nın bölünmez bütünlüğünü ve demokrasisini savunan siyasî ve demokratik kuruluşu olup, Romanya'nın Anayasası ve kanunların elverdiği ölçüde Türklerin kanunî haklarını savunmak, verilen hakları daha iyi bir seviyeye çıkarmak insan hakları konusunda Romen halkı ile ve diğer azınlıklarla beraber iyi ilişkiler ve uyum içerisinde siyasî faaliyet göstermek için kurulmuştur.⁵⁹

Aynı zamanda Romanya Demokratik Türk Birliği, Türklerin din, dil, kültür, tarih, folklor ve buna benzer millî ve tarihî değerlerini korumak, bunları geliştirmek ve bu konularda ilgili Romen Meclisi'ne ve Parlamentosu'na kanun teklifleri yapmak ve kendi mensuplarının sorunlarını dile getirmek için milletvekili seçip meclise gönderme hakkına sahiptir.

Romanya'da azınlıklara ait birlikler, bir siyasî parti statüsünde kabul edilmekte ve her azınlık belirlenen nüfuslarına göre Romanya Parlamentosu'nda temsil edilmektedir. (Osmanlı Türklerinin Temsilcisi: Milletvekili Metin Çerkez; Tatar Türklerinin Temsilcisi: Milletvekili Nejat Sali'dir ve Romanya Ulusal Azınlıklar Konseyi'nde de Osmanlı ve Tatar Türklerinin birer temsilcisi bulunmaktadır). Bu birliklere, Romen hükümeti tarafından önemli miktarda ödenek ayrılmaktadır. Türk ve Tatar azınlık da mecliste, her dönem birer milletvekili bulundurmaktadır.⁶⁰

İki topluluk arasındaki bu ayrılık, işinde gücünde olan ve birbirleriyle kaynaşmış durumda olan iki halkı ilgilendirmemekte, kendilerine sorulduğunda Türk ve Tatar'dan ziyade "*Müslümanım*" diye cevap vermektedirler.

Türk azınlığın dinî işleri Köstence'de Romen makamlarca atanan müftü (Romanya Müslümanları Müftülüğü) tarafından yürütülmektedir.⁶¹ Müftülük, camilerde din adamlarının görevlendirilmesi ve diğer dinî konularda Müslümanların ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmaktadır. Bu Müftülüğe bağlı hizmet veren soydaş din adamlarına ilaveten Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından görevlendirilen din adamlarımız da Müftülük gözetiminde soydaşlarımıza yönelik din hizmetleri vermektedir. Romanya'da yüzlerce camiden, bugün kalanların sayısı 59'u

⁵⁸ Murat Adalı, "Değişen Balkanlar", *Yeni Türkiye*, Yıl 1994, Sayı 1, s.65.

⁵⁹ Fedbi, *a.g.e.*, s.1867.

⁶⁰ Osman Fedbi, "Dobruca Türkleri", *Yeni Türkiye* 2. Cilt, Yıl 1997, Sayı 16, s.1867.

⁶¹ Horata, *a.g.e.*, s.158.

Köstence’de olmak üzere sadece 72’dir.⁶² Bunların da pek çoğu sadece cuma ve bayram namazlarında açılmakta ve ihtiyacı karşılayacak yeterince de din adamı bulunmamaktadır. Son yıllarda müftülük ihtiyacı duyulan yerlerde camii yapımına da başlamıştır. Yeni dönemde Türk azınlık, kendi kimlik ve tarihleriyle aralarına çekilen perdeyi aralayıp, unutulmaya yüz tutan adetlerini yeniden canlandırmaya çalışmaktadır. Son dönemde bunların pek çoğu tamir edilerek ibadete açılmıştır. Babadağ, Mecidiye, Köstence, Tulça, Çernovoda gibi yerlerde Osmanlılar’dan kalan büyük camiler, bugün de Müslüman azınlığa hizmet vermektedir. Bunların en eskisi olan, 15. yüzyıldan kalma Gazi Ali Paşa (Babadağ) Camii ve türbesi ise oldukça harap bir hâdedir.⁶³

Eski bir Türk yurdu olan Dobruca’da, asırlarca devam eden Türk hâkimiyeti, ardında büyük bir tarihî miras bırakmıştır. Arkeolojik, tarihî birçok eser bugün Romen müzelerini doldurmaktadır. Tarihi miras olarak bırakılan Romanya’daki diğer Osmanlı-Türk mimarî eserleri de şunlardır: Bükreş Manuk Hanı, Bükreş İhlamur Hanı, Galati Şehri Kapısı, Arad Hanı, Arad Hamamı, Babadağ Çeşmesi, Beşova Hamamı, İsakça Kalesi, İshak Baba Türbesi, Hasan Paşa Hamamı, Karaharman Kalesi, Karasu Hamamı. Ayrıca, 260 adet Osmanlı Vakıf malları ile Bükreş, Braile ve Slobozya’da toplam üç adet şehitlik bulunmaktadır.⁶⁴

1989 yılında Çavuşesku’nun devrilmesiyle başlayan yeni dönemle birlikte bu ülkede yaşayan Türklere sosyo-kültürel alanlarda bazı olumlu yenilikler de getirmişti. Türklere eski hak ve özgürlüklerini yeniden elde ettiler. Basın ve kültür haklarına tekrar kavuştular. 1988’den günümüze Romanya’da 30’dan fazla Türkçe gazete ve dergi çıkmıştır. Bugün Köstence’de gerek Tatar Birliği gerekse Türk Birliği tarafından aylık gazete ve dergiler yayınlanmaktadır. Türk-Tatar Topluluğunun yayın organı olarak finansmanı Romanya hükümeti tarafından karşılanan iki gazetesi vardır. Bunlar, Romanya Demokratik Türk Birliği’nin çıkardığı *Hakses* ve Romanya Tatar-Türk Müslümanlarının Demokratik Birliği’nin çıkardığı *Karadeniz*⁶⁵’dir. Atatürk Gençler Teşkilâtı altında toplanan Türk

⁶² Bu camilerden 37’si minarelidir. Romanya’da 1850 yılında 238 olan cami sayısı, 1939 yılında 151’e, 1976 yılında ise 85’e düşmüştür. Önemli faal camilerin Osmanlı döneminden kalan isimleri halen kullanılmaktadır.

⁶³ Romanya ve Türkiye arasında 5.09.1995’te imzalanan bir protokolle, bu eserlerin ve Babadağ Sarı Saltuk Türbesi’nin aslına uygun bir şekilde Türkiye tarafından restore edilmesi kararlaştırılmıştır. Bunların yanında, Mecidiye’deki eski seminer binası da aslına uygun bir şekilde restore edilme-yi beklemektedir.

⁶⁴ Romanya’daki İslamî tarihî yapılar hakkında geniş bilgi için bkz. Ekrem Hakkı Ayverdi, *Avrupa’da Osmanlı Mimari Eserleri*, İstanbul 2000, I, 8-9; Yakup Memet, *Prezente Musulmane in Romania*, by 1976; Ali Aksu, *Romanya Müslüman Türkleri’nin Dünü-Bugünü*, Constanta 2003 (I. Baskı), ss. 42-79.

⁶⁵ Aralık 1989 yılında Romanya’da yaşayan Türklere ve Tatarlar birlikte Bükreş’te “Romanya Müslüman Türk Demokrat Birliği”ni kurduklarında yayın organları olan *Karadeniz Gazetesi*’ni çıkardılar. Daha sonra, *Karadeniz Gazetesi*, bu birliğin Türk ve Tatar olarak ayrılmasından sonra Tatar Birliği’nin gazetesi oldu.

gençleri, *Genç Nesil* adlı bir gazete çıkarmaktadır. Ayrıca kültür, sanat ve bilim ağırlıklı *Renkler* adlı dergi de yılda bir kez yayımlanmaktadır.⁶⁶

Yeni dönemde Türk dili eğitimi başlatılmakla birlikte, diğer azınlıklara göre, Mecidiye'deki Mustafa Kemal Atatürk İlahiyat ve Pedagoji Koleji dışında Türk azınlığın kendilerine ait okulları yoktur.⁶⁷ Bu kolej, 1995 yılında iki ülke Millî Eğitim Bakanlıkları arasında imzalanan bir Protokol çerçevesinde eğitime açılmıştır. Lisenin Müdürü soydaş olup, Müdür Yardımcısı ve 5 öğretmen Türkiye'den gönderilmiştir.

Bükreş Üniversitesi Yabancı Diller Fakültesi ile Köstence Ovidius Üniversitesi nezdinde Türkoloji bölümleri bulunmaktadır. Bu bölümlerde Türkiye'den gelen iki okutman görev yapmaktadır. Ayrıca; Bükreş Üniversitesi Tarih Fakültesi nezdinde de bir Osmanlı Araştırmaları merkezi mevcuttur.⁶⁸

Sosyalist rejim döneminde de Türklerin eğitimi birkaç defa değişikliğe uğramıştır. Önce, azınlıklara iki saat ana dilini okutmak serbest bırakılırken, Sovyetlerdeki uygulamalara paralel olarak Tatar ve Rumeli Türklerinin okulları ve kitapları ayrılmış Tatar Türkleri Kazan'da Kiril alfabesiyle basılan Tatar Türkçesi ile yazılan okul kitaplarını okumaya zorlanmıştır.⁶⁹ Bugün iki Türk topluluğu arasındaki farkı bu uygulamada aramak yanlış olmasa gerek. 1957'de gerek Türkiye, gerekse Tatar Türkçesi ile ders okutulamayacağı söylenip bütün Türk okulları kapatılmıştır. Bu süreç 1990 yılına kadar sürmüştür. Sosyalist rejimin devrilmesinde Macar azınlığın önemli bir rol oynaması, devrimden sonra yapılan yasal düzenlemelerde azınlıklara önemli haklar kazandırmıştır. Bu doğrultuda, Türk dili eğitimini yeniden başlatmak üzere Romen Eğitim ve Bilim Bakanlığı içinde bir müfettişlik kurulmuştur.⁷⁰

1990 sonrası dönemde Romanya'da azınlıkların durumu düzeltilmiş ve kendilerine tüm haklar sağlanmıştır. Dobruca bölgesinde soydaşlarımız dahil 17 azınlık mevcuttur ve her biri uluslararası standartlarda azınlık haklarından yararlanmaktadırlar. Ülke kanunları açısından, Türk soyundan şahıslara ayrılcı bir muamele yapılmamakta ve diğer Romen vatandaşlarından farklı veya daha kötü muameleye maruz kalmamaktadırlar. Aralarında Türkçe konuşmaları ve dinî vecibelerini yerine getirmeleri, Türkiye'ye seyahatleri engellenmemekte, yüksek öğrenim yapmak isteyenlere zorluk çıkarılmamaktadır. Mahkemeler tarafsız davranmakta, soydaşlarımız isim ve din değiştirmeye zorlanmamaktadırlar.⁷¹

⁶⁶ Horata, *a.g.e.*, s.158.

⁶⁷ O. Horata, "Romanya Türkleri", *Yeni Türkiye*, Türk Dünyası Özel Sayısı II, yıl:3, Sayı: 16 (Mayıs-Haziran) 1997, s. 1864.

⁶⁸ Kerimoğlu, *a.g.e.*, ss.10-11.

⁶⁹ Mehmet Ali Ekrem, "Romanya Türklerinde Eğitim", *Renkler*, Yıl 1992, s.188.

⁷⁰ O. Horata, "Kuzey ve Batı Türklüğünün Kesişme Noktasında Küçük Bir Türk Topluluğu: Romanya Türkleri.", (Editör: Erhan Türbedar), *Balkan Türkleri*, Asam Yayınevi, Ankara 2003, s.160.

⁷¹ Kerimoğlu, *a.g.e.*, ss.10-11.

TÜRKİYE AÇISINDAN BALKANLARIN ÖNEMİ

Balkanlar stratejik öneme sahiptir: Balkanlar, belirli bir dönem boyunca Türkiye'yi koruyan bir savunma kalkanı görevi görmüştür. Özellikle Türk-Rus Savaşları'nda bu kalkanın önemi daha çok ortaya çıkmıştır. Nitekim Mustafa Kemal Atatürk de Balkanlar'a büyük bir önem vermiştir. Son dönemlerde dış siyasette yaşadığımız sıkıntıların büyük bir kısmı da Yunanistan gibi Balkan ülkeleriyle olmuştur. Bu yüzden Balkan ülkelerinde meydana gelebilecek siyasi değişimler ve ideolojik gelişmeler, bu ülkelerde Müslüman-Türk azınlıklara karşı yapılan uygulamalar Türkiye'yi birinci dereceden ilgilendirmektedir.

Balkanlar Türkiye'nin Avrupa'ya açılan kapısıdır: Türkiye'yi Avrupa'ya bağlayan, ticarî akışın sağlandığı otoyollar ve tren hatları Balkan ülkelerinden geçmektedir. Ayrıca Avrupa'dan Türkiye'ye kara yoluyla gelen turistler de Balkanlar üzerinden geçmektedir. Bu yüzden Balkan ülkelerindeki sorunlar, Türkiye'yi doğrudan ilgilendirmektedir.

Balkanlar'da çok sayıda soydaş ve dindaşımız vardır: Türkiye ve diğer Balkan ülkelerinin halkları arasında önemli bağlar mevcuttur. 500 yıllık ortak yaşamdan kaynaklanan bu bağlar sonucunda çeşitli Balkan ülkelerinde kardeş topluluklar oluşmuştur. Bu topluluklar sadece soy ve din olarak değil, yoğun akrabalık bağlarıyla da Türkiye'ye bağlıdırlar. Çeşitli dönemlerde Balkanlar'da ortaya çıkan etnik sorunların ardından, Türkiye'ye çok sayıda göç olmuştur. Nitekim Türkiye'de Balkanlar'dan göç etmiş, akrabalarını orada bırakmış birçok Türk ve Müslüman yaşamaktadır. Balkanlar'la ortak coğrafya ve tarihi paylaşmaktayız: Türkiye Balkan yarımadasının Meriç Nehri'ne kadar olan bölümüne sahip olması sebebiyle bir Balkan ülkesidir. Balkan yarımadasında bugünkü topraklarımız fazla bir yüzölçümü oluşturmasa da, 500 yıldan fazla bir süre, Balkanlar'ın neredeyse tamamı Osmanlı İmparatorluğu'nun kontrolünde olmuştur. Osmanlı mimarisi, yönetimi, geleneği, kültür ve sanatı bölgede hakim unsurlardan biridir.⁷²

Balkan ülkeleri ekonomik açıdan önemlidir: Balkan ülkelerinin Türkiye'nin dış ticaretinde önemli bir yeri vardır. Özellikle bu ülkelerin AB'ye katılmasının ardından bu önem daha da artacaktır. Bu ülkelerle yapılan ekonomik iş birliği anlaşmaları, enerjiden telekomünikasyona kadar çok çeşitli alanlarda yapılan ortak yatırımlar, Balkan ülkelerini Türkiye'nin ticarî ortağı haline getirmiştir. Türkiye, Balkanlar'ın bu önemini farkında olarak Güneydoğu Avrupa Ülkeleri (GDAÜ) İş Birliği Süreci ve Güneydoğu Avrupa Çok Uluslu Barış Gücü (GAÇBG) gibi önemli girişimlerin hayata geçirilmesinde önemli rol oynamıştır. Bu sayede bölgede kalıcı bir barışın sağlanmasını arzulamaktadır. Yine bu amaçla Güneydoğu Avrupa İstikrar Paketi (İP) ve Güneydoğu Avrupa İş Birliği Girişimi (SECI) gibi platformlarda aktif olarak çalışmalar yürütmektedir. Türkiye, Arnavutluk, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Makedonya Cumhuriyeti, Romanya, Yugoslavya Federal Cumhuriyeti ve Yunanistan'ın tam, Hırvatistan'ın da gözlemci üye olarak katıldığı Güneydoğu Avrupa Ülkeleri (GDAÜ) İş Birliği Süreci,

⁷² <http://www.bilimarastirmavakfi.org/Turkiye-ve-Balkanlar/Turkiye-ve-Balkanlar-05.html>

bölge ülkelerinin kendi aralarındaki iş birliğini geliştirme ve Güneydoğu Avrupa'ya kalıcı istikrar getirme amacıyla kurulmuştur. Uluslararası toplumun Balkanlar'daki sorunları çözmek için geliştirdiği Güneydoğu Avrupa İstikrar Paketi (İP) da Türkiye tarafından güçlü bir şekilde desteklenmektedir.⁷³ Balkan ülkelerinin kısa süre sonra NATO üyesi olacak olmaları, ayrıca Balkan ülkelerinin neredeyse tamamının AB'ye kabul edilme aşamasında olmaları, hem askerî hem de ekonomik açıdan Türkiye'nin bu ülkelerle aynı ittifakların içinde yer almasının yolunu da açmıştır.

TÜRKİYE-ROMANYA İLİŞKİLERİ

Avrupa Birliği ile sıcak ilişkilere sahip bir Balkan ülkesi olan ve AB'ye tam üyeliği 1 Ocak 2007 tarihinde gerçekleşen Romanya'nın, yakın dönem tarih boyunca (Soğuk Savaş sonrasında) Türkiye ile ilişkilerinde gerek ekonomik ve gerekse siyasî olarak pürüz yaşamamış ve bu olumlu durumunu azınlıklar konusuna da aynı olumlu tutumla yansıtmış olduğunu belirtmeliyiz. Romanya Balkan ülkelerine azınlıklar konusunda önemli bir örnek teşkil edebilir. Nitekim Türkiye'nin 1990 sonrasında Romanya'daki Türk azınlığa, Tatarlara ve Gagavuzlara gösterdiği ilgi Bükreş'te herhangi bir tepkiye yol açmamasının ötesinde Romen hükümetlerinden de bugüne kadar teşvik ve takdir görmüştür.⁷⁴

Tarihsel perspektiften bakıldığında, oldukça köklü bir geçmişe sahip olan Türkiye-Romanya ilişkilerinde, iki devlet arasında 1933 yılında imzalanan "Dostluk, Saldırmazlık, Hakemlik ve Uzlaştırma Andlaşması"⁷⁵ ikili ilişkilerde önemli bir noktayı teşkil etmektedir. Şubat 1934'teki Balkan Paketi daha ziyade çok taraflı bir siyasal bağit niteliğinde olup, tarafların birbirlerinin sınırlarını karşılıklı olarak garanti ettikleri; aralarında danışma olmaksızın herhangi bir Balkan devleti ile siyasî anlaşma yapmamayı düzenler niteliktedir.⁷⁶ Söz konusu Pakt, gerek Romanya'nın gerekse de bölge ülkelerinin güvenlik bağlamındaki ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak bir tablo çizerken, II. Dünya Savaşı öncesi gelişmeler ve savaşın patlak vermesinin akabinde işgale uğrayan Romanya açısından farklı bir sürece girildiğinin de göstergesi olmuştur. Soğuk Savaş döneminin başlangıcı Türkiye ile Romanya ilişkilerinde ayrışmaya neden olurken, iki ülke ideolojik, siyasî, sosyo-ekonomik ve askeri anlamda farklı kutuplara girmiştir. Romanya, Doğu Bloğu'nun Sovyet modeli bir rejimin ihraç edildiği ülke konumuna düşerken, Türkiye ise Batı Bloğu'nun kanadında yer almıştır. Bu dönem itibarıyla, bloklararası çıkar çatışmaları kendini hissettirmiştir. Türkiye ile Ro-

⁷³ Mustafa Kerimoğlu, *Romanya*, T.C Başbakanlık Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı (TİKA) Yay., Ankara 2004, s.21.

⁷⁴ Şule Kut, *Balkanlar'da Kimlik ve Egemenlik*, Bilgi Yayınları, İstanbul 2005, s.204.

⁷⁵ Söz konusu andlaşma için bkz. İsmail Soysal, "Türkiye'nin Siyasi Andlaşmaları", Cilt 1, Ankara Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1983; Atatürk döneminde Türk-Romen ilişkiler hakkında bkz. Ahmet Eyicil, "Atatürk Devrinde Türkiye'nin Balkan Politikası", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: XX Sayı:59, Temmuz 2004.

⁷⁶ Osman Metin Öztürk, "Türk Dış Politikasında Balkanlar", (der.) Ömer E. Lütem, Birgül Demirtaş Coşkun, *Balkan Diplomasisi*, Ankara ASAM Yayınları, 2001, s.10.

manya ilişkileri de bundan nasibini almış ve soğuk rüzgarlar esmiştir.⁷⁷ Zira 1953 yılında, Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya arasında imzalanan Balkan Pakti'nda Türkiye ile tarihsel ve kültürel ilişkileri kuvvetli olan Romanya'nın yer almaması, Sovyetler Birliği'nin yörüngesi dışında hareket edememesinin bir sonucudur. Soğuk Savaş yıllarında Türk-Romen ilişkilerinde tarihsel dostluğun zayıflamasının yanı sıra, Marksist/Leninist ideolojinin tesiriyle Romanya'daki okullarda Türk azınlığa yönelik, objektif değerlerden uzak ve ön yargılı bir kuşağın yetiştiği de görülmektedir.⁷⁸

1990 sonrasında Romanya'daki değişim rüzgârları Romanya dış politikasında köklü değişikliklere yol açmış ve Türkiye-Romanya ilişkileri de olumlu bir sürece girilmiştir. Bu dönemde ikili ilişkilerin daha çok stratejik boyutta temellendiğini söyleyebilmek mümkündür. Türkiye-Romanya'nın bu dönemden sonra Batı ile ilişkileri geliştirmek bağlamında Avrupa entegrasyonu çalışmaları, NATO ile ortak gelecek perspektifi, Bükreş-Ankara ilişkilerinde sıcak rüzgârların esmesine neden olmuştur. Türkiye'nin NATO üyelik perspektifinde Romanya'ya başından beri destek vermesi de ilişkilerde ayrı bir noktayı teşkil etmiştir.⁷⁹

Ekonomik ilişkiler bağlamında Türkiye ile Romanya arasında gün geçtikçe artan bir ticaret hacminden bahsedebilmek mümkündür. Bükreş ile Ankara arasında gerek ikili gerekse Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ)⁸⁰ çerçevesinde geliştirilen çok taraflı ilişkiler dinamiği gelecekte de gelişme gösterme eğilimindedir. ⁸¹ 2005 yılı itibarıyla Türk-Romen dış ticareti içerisinde ithalatta %4'lük bir paya sahip iken, ihracatta %7'lik bir dilime sahiptir. Her geçen gün giderek artan bir ticaret hacmi gözlemlenmektedir.⁸²

Günümüzde Romanya ve Türkiye arasındaki ilişkiler son derece olumlu bir dönemden geçmektedir. Ancak gerek ekonomik gerekse de kültürel alanda, bu ilişkiler henüz istenilen düzeyde değildir, daha da geliştirilmelidir. Özellikle iki ülkenin, ortak bir tarihi, ve Romanya'daki mevcut Türk nüfus, iki ülkeyi birbirine bağlamaktadır. Gerek bölgesel düzlemde Karadeniz açısı gerekse Boğazlar boyutu her iki ülkeyi stratejik açıdan kaçınılmaz kılar ve bu iki ülkenin yakınlığı, Balkanlar için de bir istikrar ve barış unsuru olarak algılanmaktadır.

Romanya'da, diğer Balkan ülkelerinde yaşanan Müslüman-Türk düşmanlığı yaşanmamıştır. Bu yüzden iki ülke arasında fazla bir gerginlik olmamıştır. İki ülke arasındaki ticaret ise özellikle son yıllarda yüksek bir seviyeye ulaşmıştır.

⁷⁷ O. Öztürk, *a.g.m.*, s. 16.

⁷⁸ O. Horata, *a.g.m.*, s.164.

⁷⁹ Türkiye, Romanya'nın NATO üyeliğini parlamentosunda kabul ettiği bir yasa ile destekleyen tek ülke olarak, 2002 yılı Kasım ayında Prag'ta yapılan zirvede bu ülkenin NATO üyeliği için davet almasını memnuniyetle karşılamıştı.

⁸⁰Karadeniz Ekonomik İşbirliği hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. "Karadeniz Ekonomik İşbirliği", <http://www.die.gv.tr/uid7gnbilg.html>, "Organisation of the Black Sea Economic Cooperation", <http://www.bsec-organization.org> (About BSEC section), J.F. Brown, "Türkiye: Yeniden Balkanlar'a mı?", Ian Lesser, Graham E. Fuller, (ed.) *Balkanlar'dan Batı Çin'e Türkiye'nin Yeni Jeopolitik Konumu*, İstanbul, Alfa Yayınları, 2000, s.182.

⁸¹ Şule Kut, *Balkanlarda Kimlik ve Egemenlik*, İstanbul, Bilgi Üniversitesi, 2005, s.204.

⁸² DEİK ve Dış Ticaret Müsteşarlığı verileri.

Türkler'in Romanya'daki ekonomik varlığı, 7 bin şirket ve yaklaşık 15 bin yatırımcı olarak belirtilmektedir. 4.000'e yakın işadamımız faaliyet göstermektedir. TİKA ve KOSGEB işbirliğinde eğitim seminerleri ve maddi yardımlar yapılmaktadır. Romen Parlamentosu'nda da üç Türk milletvekili bulunmaktadır.

Türkiye, diğer Balkan ülkelerinde uygulaması gereken kültür ve ekonomi politikasını burada da hayata geçirmeli, Türk azınlığın ekonomik problemlerini çözecek girişimlerde bulunmalı, kültürel varlıklarını ve geleneklerini yaşatacak faaliyetleri güçlü olarak desteklemelidir.

SONUÇ

Buraya kadar incelediğimiz örneklerden de anlaşılacağı gibi, Balkanlar'da 500 yıldan fazla bir süre boyunca hâkim olan Osmanlı Devleti, zengin kültürünü bu bölgeye taşımış, halkların kurduğu ilişkiler bu kültürün paylaşılmasını, bölgede kökleşmesini sağlamıştır. Bölgeye göç eden Müslüman-Türk halklar, beraberlerinde Anadolu-İslâm kültürünü, mimarisini, el sanatlarını, Türk Orta Asya-Anadolu kültür ve geleneğini, folklorunu taşımışlardır. Gittikleri bölgelerde, yerel halkla sıkı dostluk ilişkileri kurmuş, ilişkiler sadece ticaretle sınırlı kalmamıştır.

İslâm ahlâkını yakından ve en güzel örnekleriyle tanıma imkânı bulan halkın bir kısmı toplu olarak din değiştirmiş, Müslüman olmuştur. Bu yakınlaşma, akrabalık ilişkileriyle perçinlenmiş, ortaya zengin bir kültür çıkmıştır. Yeme-içme, giyim-kuşam gibi günlük hayatın esas unsurlarından halk türkülerine, anlatılan fıkralardan atasözlerine kadar Müslüman-Türk yaşam tarzının bütün unsurları yerel halkın hayatına girmiş ve önemli bir yer kazanmıştır. Kimi bölgelerde, ırkı Slav, dini İslam olan, farklı diller konuşan bu gruplar, Anadolu'yla Batı arasında gerçek bir kardeşlik ve kültür birlikteliği kurmuş, barış ve huzur temsilcileri olmuşlardır.

Son dönemlerde, bölgede yaşayan Müslüman-Türk nüfusun azalması, bu insanların göçe zorlanması ya da etnik katliama uğraması, temelleri 500 yıl önce atılan mevcudiyetin izlerini silememiştir. Uzun asırlar boyunca oluşan, zenginleşen, halkların içine işleyen kültür mirası, zor kullanılarak yok edilemez; ancak gerekli ilgi ve ihtimam gösterilmezse, bir anlamda bu mirasa ihanet edilmiş olacaktır.

Balkanlar, Türkiye'nin önemli bir stratejik ufkunu belirlemektedir. 500 yıllık tarih, bu bölgede yaşayan soydaşlarımız olan Müslüman-Türk halklar, milli sınırlarımız, stratejik çıkarlarımız, Balkanlar'ı Türkiye için en önemli dış politika unsurlarından biri haline getirmektedir. Bu yüzden Türkiye'nin bu bölgede aktif olması, barış ve istikrarın korunması için girişimlerde bulunması ulusal politikamızın önemli bir parçasıdır ve öyle olmaya da devam etmelidir. Türkiye bir yandan bölge ülkelerinin bağımsızlık, egemenlik ve toprak bütünlüğüne saygı duymakta, diğer yandan da Balkan ülkeleriyle ikili ilişkilerini geliştirmeye çalışmaktadır.

Türkiye, Balkanlar'ın stratejik ve ekonomik öneminin de farkındadır. Ayrıca bölgenin kalıcı barış, huzur ve refaha kavuşması için önemli adımlar atmaktadır. Ancak bütün bu alanlarda yapılan girişimler, sosyal ve kültürel alanda yapılması gereken faaliyetlerle gereği gibi desteklenememektedir. Bilindiği gibi günümüzde hızla azalmakla birlikte, bazı Balkan ulusları arasında Türkler'e karşı ön yargılı bir yaklaşım vardır. Osmanlı'nın bu topraklardaki tarihi hakkındaki yanlış bilgilendirilmeden kaynaklanan bu ön yargılar, Türkiye'ye ve Türklüğe yönelik yersiz ve haksız bir tavra neden olmuştur. Aynı şekilde Türk olmayan Müslüman toplumlar da çeşitli baskı ve zorluklarla karşılaşmışlardır. Türkler hakkında bu tür yanlış duygulara sahip ulusların kalbini kazanacak, yerleşik ön yargıları değiştirecek kültürel ve eğitici faaliyetler yapmak, Türkiye'nin Balkan politikasında önemli bir yer tutmalıdır.

Osmanlı mirası diğer Balkan ülkeleri gibi kökleri oldukça eskilere uzanan siyasî ilişkiler ve bölgede oluşan yoğun Türk nüfusu sebebiyle, Türk kültürünün Romen kültürü üzerinde bugün bile canlılığını koruyan derin etkileri olmuştur. Bu aynı zamanda iki toplum arasında karşılıklı güven ve dostluk duygusunun oluşmasına sebep olmuştur. Bu tarihî dostluğa iki ülkede sık sık göndermede bulunmaktadır. Ancak Soğuk Savaş yıllarında, bu dostluğun temelleri zayıflamış, okullarda Türklere objektif yaklaşımdan uzak ve önyargılı bir şekilde bakan bir kuşak yetişmiştir. Soğuk Savaş döneminin sona ermesiyle birlikte bir yandan dış dünyaya açılmaya bir yandan da gerek siyasî gerekse ekonomik alanda girdiği dar boğazdan kurtulmaya çalışan Romenler, Çavuşesku rejimine karşı gerçekleştirilen halk ayaklanmasından sonra geride kalan zamana birçok gelişmeyi sığdırmayı başarmış ve bugün AB'ye girecek olan bir ülke haline gelmiştir. Böylece Türkiye ve Romanya arasında her alanda kendini gösteren yakın işbirliği, tarihi dostluğu yeniden canlandırmıştır. Romanya sınır komşusu olmamakla birlikte, Türkiye'nin dış politikasının önemli parametrelerini oluşturan yakın kara ve yakın deniz havzası içinde yer almaktadır. Boğazlar ve Karadeniz iki ülke arasındaki dostluğu zorunlu kılan bir diğer unsurdur. Aynı zamanda bu coğrafyada yaşayan Türk nüfusu sebebiyle ülkeler arası dostluğun pekiştirilmesi bir ihtiyaçtır. Bu çerçevede Türkiye'nin siyasî etki temelini oluşturan ve göçlerle sayıları azalan Türk azınlığını, güvenlik şemsiyesi altında tutacak olan bir hukukî yapının Romanya'nın kendi iç şartlarıyla gerçekleştirilmiş olması ve azınlıklara son derece ileri düzeyde haklar sağlaması, diğer Balkan ülkelerine örnek olabilecek niteliktedir.

Bugün Romanya'daki Türkler'in komünist dönemde yaşanan zorluklara göre fazla bir sıkıntısı yoktur. Kendilerine her türlü özgürlük tanınmıştır ve azınlık hakları gerektiği gibi uygulanmaktadır. Romanya'da sadık bir tebaa olarak yönetimle barışık ve uyumlu bir biçimde yaşayan Türk nüfus, bir yandan buldukları ülkenin politik, ekonomik ve sosyal hayatına katılımında bulunmakta bir yandan da Türkiye ile Türkiye'deki akrabalarıyla olan bağlarını canlı tutmaktadırlar. Çok sayıda dergi, gazete, ve radyodan sesini duyuran, çeşitli dayanışma dernekleri ve vakıf çatısı altında toplanan Türkler, ilkokuldan üniversite son sınıfa kadar Türkçe eğitim görmektedirler.

Romanya Türkleri, içinde yaşadıkları ülkenin birliğine ve bütünlüğüne sa-

hip, problemsiz Romen vatandaşları olarak hayatlarını sürdürmekte ve oldukça uzun bir geçmişi olan Türk-Romen münasebetlerinde bir köprü görevi görmektedirler. Bu yüzden diğer Balkan ülkelerinde gördüğümüz Türk düşmanlığı Romanya'da yoktur. Tarih boyunca Macar, Leh ve Rus yayılcılığı karşısında Osmanlılar ile anlaşmayı tercih eden Romenler; kendilerinin, Osmanlılar sayesinde Slavlar arasında Latin adası olarak kalabildiklerine inanmaktadırlar. Bugün de iki ülke arasındaki yakın münasebetler devam etmektedir. Yani bir anlamda Osmanlı izlerinin silinmediği Romanya'da geçmişten günümüze Türk varlığı devam etmektedir.

***Abstract:** It is hard to say that societies' recent state, political and governmental understandings and construction (establishment) are not affected from the inheritance of the past and from this point of view societies carries the responsibilities of the foundations, merits and behaviours inherited from the previous generations. In other words, economical, social, political, administrative and cultural understandings and establishments come into existence in the history of mankind and society, in a cumulative quality and (via) following historical continuity course. States, nations and the qualities that are acceptable for society diversities basing on other parameters at the same time contain or have to contain a certain transformation and alteration (metamorphosis).*

Keywords: Turks, Balkans, Rumania, Dobruca (Dobrogea)

KAYNAKLAR

- ADALI, Murat, (1994), "Değişen Balkanlar", *Yeni Türkiye*, Yıl 1994, Sayı 1, s.65-77
- AKSU, Ali (2003), *Romanya Müslüman Türkleri'nin Dünü-Bugünü*, Constanta 2003 (I.bsk.)
- AKSU, Ali (2005), "Romanya Türklerinde Kültürel Durum ve Mektep ve Aile Mecmuası", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt IX/1, Haziran, Sivas, ss. 11-27
- ARMAOĞLU, Fahir (1996), *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995*, Cilt 1-2, Akım Yayınevi, Ankara.
- ARMAOĞLU, Fahir (1997), *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)*, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara.
- AYVERDİ, Ekrem Hakkı (2000), *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri*, İstanbul, I.

- BAYDAR, Nazif, (1999), "Balkanlardan Göç", *Yeni Türkiye* 2. Cilt, Yıl 1997, Sayı 16, ss.1766-1769.
- BOZKURT, Giray Saynur (Altuğ) (1994), *Müstecip Ülküsal- Hayatı ve Faaliyetleri*, Marmara Ü. Türkiyat Araş. Enstitüsü, Yayınlanmamış YL Tezi, İstanbul.
- BROWN, J.F. (2000), "Türkiye: Yeniden Balkanlar'a mı?, Ian Lesser, Graham E. Fuller, (ed.) *Balkanlar'dan Batı Çin'e Türkiye'nin Yeni Jeopolitik Konumu*, İstanbul, Alfa Yayınları, ss.182-203.
- CEMİL, Tahsin, (1995), "Romen Türk Dostluğunun Tarihi Temelleri", *Yeni Türkiye*, Yıl 1995, Sayı 3, ss.302-304.
- CEMİL, Tahsin, (1976), *I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri IV. Cilt Gelenek Görenek ve İnançlar*, Kültür Bakanlığı Mifad Yayınları, Ankara, ss.49-59.
- EKREM, Mehmet Ali, (1992), "Romanya Türklerinde Eğitim", *Renkler*, s.188-192.
- EYİCİL, Ahmet, "Atatürk Devrinde Türkiye'nin Balkan Politikası", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: XX Sayı:59, Temmuz 2004.
- FEDBİ, Osman, (1997), "Dobruca Türkleri", *Yeni Türkiye*, 2. Cilt, Yıl 1997, Sayı 16, ss. 1867-1868.
- GÖKBİLGİN, M. Tayyip (1957), *Rumeli'de Yürükler, Tatarlar ve Evlâd-ı Fâtihân*, İ.Ü.E.Fak. Yayınları., İstanbul.
- GUBOĞLU, Mihail (1987), *Gagavuzların "Türkçe" Dili, Edebiyatı ve Tarihi Hakkında Araştırmalar*, İstanbul
- GUBOĞLU, Mihail (1981), *Romen Ulusunun Eski Türk Kavimleri İle İlişkileri Hakkında*, Ankara.
- HORATA, Osman, (2003), "Kuzey ve Batı Türklüğünün Kesişme Noktasında Küçük Bir Türk Topluluğu; Romanya Türkleri", (Editör: Erhan Türbedar), *Balkan Türkleri: Balkanlarda Türk Varlığı, Balkan Araştırmaları Dizisi*, Asam Yayınevi, Ankara, ss.151-167.
- HORATA, Osman, (1997), "Romanya Türkleri", *Yeni Türkiye*, Türk Dünyası Özel Sayısı II, yıl:3,sayı: 16 (Mayıs-Haziran) 1997, ss. 1859-1866.
- İBRAM, Nurettin, (1995), "Dobruca'daki Müslüman Topluluğun Manevi Hayatından Sayfalar", (Çev., Belghiuazar Cartali Bulga, Namık Kemal Yıldız), Constanta (Köstence) 1999, s.27-31; ayn. mkl., *Yeni Türkiye*, Yıl 1995, Sayı 3, s. 388-400
- İBRAM, Nurettin, "Romanya Türkleri", http://www.balkanturkleri.org.tr/balkansentezi/index_dosyalar/ibramnur edin.htm
- KERİMOĞLU, Mustafa (2003), *Romanya*, T.C Başbakanlık Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı Yay., Ankara.
- KOÇAK, İnan (2005), *Romanya Ülke Raporu*, KOSGEB Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı, Ankara.
- KOÇU, Reşad Ekrem (1934), *Osmanlı Muahedeleri ve Kapitülasyonlar 1300-1920 ve Lozn Muahedesi 24 Temmuz 1923*.
- KURAT, Akdes Nimet (1992), *IV-XVIII. Yüzyullarda Karadeniz Kuzeyindeki Türk Kavimleri ve Devletleri*, Ankara.

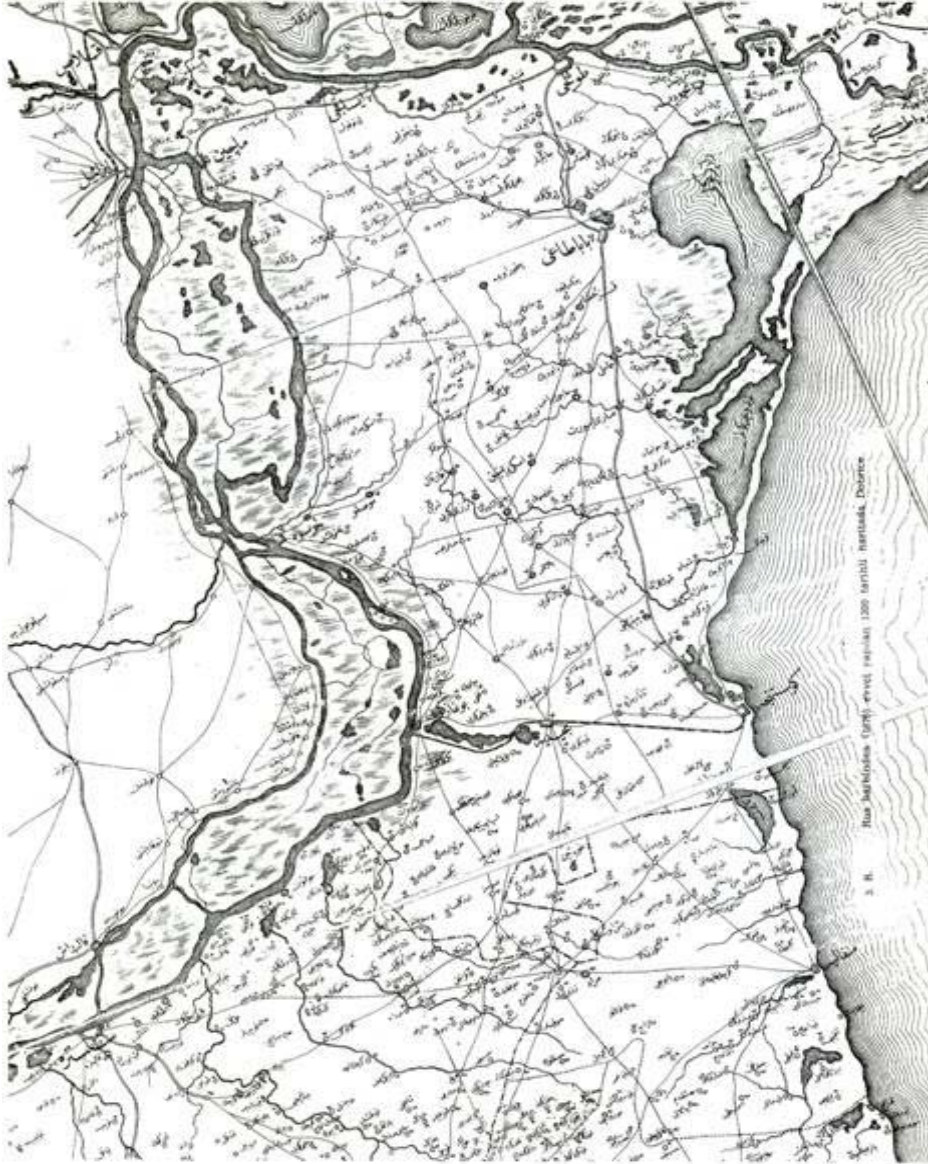
- KUT, Şule (2005), *Balkanlar'da Kimlik ve Egemenlik*, Bilgi Yayınları, İstanbul.
- LEE, Stephen J. (2003), *Aspects of European History 1789-1980*, London and New-York.
- LÜTEM, Ömer ve Diğerleri, (2003), *Balkan Türkleri, Balkan Araştırmaları Dizisi*, Asam Yayınları, Ankara.
- MEMET, Yakup (1976), *Prezente Musulmane in Romania*.
- “Nastase: NATO, Romanya Tarihinde Yeni Bir Sayfa”, *Southeast European Times*, 12.01.2004, <http://www.setimes.com/ooooon/setimes/xhtml7tr/features/setimes/newsbriefs/2004/01/040112-WM-013>.
- NAYIR, Yaşar Nabi, (1999), *Balkanlar ve Türklük*, İstanbul Varlık Yayınevi, İstanbul.
- NEMOIÄNU VE RAİCA (1995), "Concise History of the Romanian People" From "*History of the United Romanian Society*", ss. 21-25.
- ÖNAL, Mehmet Naci (1994), “Romanya Türklerine Bakış”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, ss.181-185.
- ÖZDAĞ, Muzaffer, (2001), *Türkiye ve Türk Dünyası Jeopolitiği Üzerine*, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara.
- ÖZEY, Ramazan, (1997), *Dünya Platformunda Türk Dünyası*, Öz Eğitim Yayınları, İstanbul.
- ÖZGÜR, Nurcan,(1997), *Berlin Antlaşmasından Günümüze Balkanlar*, Rumeli Vakfı Kültür Yayınları, İstanbul.
- ÖZTÜRK, Osman Metin,(2001) “Türk Dış Politikasında Balkanlar”, (der.) Ömer E. Lütem, Birgül Demirtaş Coşkun, *Balkan Diplomasisi*, Ankara ASAM Yayınları.
- SOYSAL, İsmail (1983), “Türkiye'nin Siyasi Andlaşmaları”, Cilt 1, Ankara Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- STÄNCIUGEL Robert ve BÄLAŞA, Liliana Monica (2005), “Crimean Tatars in Romania”, *Dobrogea in Secolele VII-XIX. Evoluție istorică*, Bucharest.
- THOMSON, David (1990), *European Since Napoleon*, Penguin Books, London.
- TİSMANEANU, Vladimir (2003), *Stalinism for All Seasons: A Political History of Romanian Communism (Societies and Culture in East-Central Europe)*, University of California Press; 1 edition (October 15).
- TOGAN, Zeki Velidi (1912), *Türk ve Tatar Tarihi*, Kazan
- TOGAN, Zeki Velidi(1977), *Türklüğün Mukadderatı Üzerine*, İstanbul
- TOGAN, Zeki Velidi (1970), *Umumi Türk Taribine Giriş*, İstanbul.
- TOLUNER, Sevin, (2000), *Milletlerarası Hukuk Açısından Türkiye'nin Bazı Dış Politika Sorunları 1*. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul.
- TURAN, Ömer, (2003), *Balkan Türkleri: Balkan Araştırmaları Dizisi*, Asam Yayınevi, Ankara.
- TÜRBEDAR, Erhan, (2003), *Balkan Türkleri: Balkanlarda Türk Varlığı Balkan Araştırmaları Dizisi*, Asam Yayınevi, Ankara.
- UÇAROL, Rifat (2000), *Siyasi Tarib (1789-1999)*, İstanbul.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı (1996) , *Ciltli Osmanlı Tarihi*, I-IX Cilt, TTK Yayınları, Ankara.
- ÜLKÜSAL, Müstecip, (1987), *Dobruca ve Türkler*, TKAE Yayınları, Ankara.

- ÜLKÜSAL, Müstecip (1971), “Şair ve Öğretmen Memed Niyazi (Ölümünün 40. Yılı)”, *Emel*, Sayı:67, Kasım-Aralık 1971, ss.1-8.
- ÜLKÜSAL, Müstecip (1972), “Balkan Yarımada’sındaki Türkler”, *Emel*, Sayı 72, Eylül-Ekim, ss.1-6.
- YERASİMOS, Stefanos, (1995), *Milliyetler ve Sınırlar*, (Çev., Şirin Tekeli), İletişim Yayınları, İstanbul.
- YETKİN, Murat, (1992), *Ateş Hattında Aktif Politika*, Alem Yayıncılık, İstanbul.
- “Demography”, The Center for South East European Studies, http://www.csees.net/?page=country_section&country_id=6&sec=6
- Romanian History, <http://www.rotravel.com/romania/history/index.php>
- Romanya Türk Edebiyatı, <http://romanyaturkleri.tripod.com/edebiyatlari.htm>
- www.foreign.policy.org.tr/tur/makale/.htm
- <http://romanyaturkleri.tripod.com/yerlesimyerleri.htm>
- www.humanrights.coe.int/prothr/pdfs/ProtHR_TR.pdf
- <http://www.yesevi.org/tdbm/romanya.html>
- www.mfa.gov.tr/turkce/grupc/cb/2000/02/29022000.htm
- http://www.balkanturkleri.org.tr/balkansentezi/index_dosyalar/
- www.hurgokbayrak.com/yeni_sayfa
- http://tr.wikipedia.org/wiki/Nikolay_%C3%87avu%C5%9Fesku
- <http://www.dallog.com/gtt/gtt6.htm>
- <http://www.guv.ro>
- <http://www.mae.ro>
- www.dtm.gov.tr
- www.org.tr
- www.igeme.gov.tr
- http://www.egelihracatcilar.com/Images/Menu1-Page//UlkeRaporu-Romanya-DTM-2006_00001243.doc
- www.ici.ro
- www.roembtr.org
- www.romturkonline.com
- www.thedora.com
- www.tpb.traderom.ro
- www.abm-istanbul.org
- www.countryreports.org
- http://www.turkislambirligi.org/s2/necati_ozfatura.php
- <http://www.aboutromania.com/geography.html>
- <http://www.geo-strategies.com/romania/geography.htm>
- http://www.bilimarastirmavakfi.org/Turkiye_ve_Balkanlar/Turkiye_ve_Balkanlar_05.html
- international helsinki federation for human rights,(1997), annual report 1997,
international helsinki federation for human right, (1998), annual report 1998.

EKLER

**ATATÜRK DÖNEMİNDE TÜRKİYE İLE BALKAN ÜLKELERİ
ARASINDA İMZALANAN BAŞLICA ANLAŞMALAR (1923-1938)**

- 1928 Türkiye Romanya ticari modüs vivendi
- 1929 Türkiye Romanya ikamet ticaret seyr-i sefain anlaşması
- 1933 Türkiye Romanya dostluk saldırmazlık hakemlik ve uzlaşma anlaşması
- 1933 Türkiye Romanya ticaret sözleşmesi
- 1935 Türkiye Romanya ticaret ve kliring sözleşmesi
- 1935 Türkiye Romanya Yugoslavya ve Yunanistan PTT idareleri arasında
posta ve telekomünikasyon alanında birlikte çalışma için özel uzlaşma
- 1936 Türkiye Çekoslovakya Romanya Yugoslavya Yunanistan PTT servis-
leri arasında işbirliği için özel düzenleme
- 1936 Türkiye ile Romanya arasında Dobruca'daki Türklerin göçünü düzen-
leyen anlaşma
- 1938 Türkiye Romanya ticaret ve tediye anlaşması.



Şekil 1: <http://romanyaturkleri.tripod.com/yerlesimyerleri.htm>



Şekil 2: <http://en.wikipedia.org/wiki/Image:Ro-map.png>